

Lunds universitet
Historiska institutionen
HISK37
Seminarieledare: Helen Persson
Handledare: Klas-Göran Karlsson
VT 2020 ZOOM

Med folkhemmet som käpp och svärd

- En historisk studie av hur folkhemmet används som politiskt maktredskap av Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna

Jakob Sivhed

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Presentation av ämnet	1
1.2	Syfte och frågeställning	2
1.2.1	Syfte	2
1.2.2	Frågeställning.....	2
1.2.3	Fortsatt disposition av uppsatsen	2
1.3	Forskningsöversikt/forskningsläge	2
1.4	Metod och källmaterial (urval, avgränsningar och tillvägagångssätt)	4
1.4.1	Metod	4
1.4.2	Källmaterial och avgränsningar	5
1.5	Teoretiska perspektiv (analytisk ram).....	7
2	Historisk bakgrund och kontext	10
2.1	Begreppet folkhemmet i Sverige	10
2.2	Den nutida utvecklingen på 1990-talet	12
3	Undersökning och analys.....	15
3.1	Sverigedemokraterna	15
3.1.1	Partiprogrammet antaget 1989.....	15
3.1.2	Partiprogrammet antaget 1994.....	16
3.1.3	Partiprogrammet antaget 1996.....	17
3.1.4	Partiprogrammet antaget 1999	18
3.1.5	Principprogram antaget 2003.....	18
3.1.6	Principprogram antaget 2005	19
3.1.7	Principprogram antaget 2011	19
3.1.8	Valmanifest antaget 2010, 2014 och 2018.....	20
3.1.9	Jimmie Åkesson – Satis Polito.....	21
3.1.10	Jimmie Åkesson – Det moderna folkhemmet.....	23
3.1.11	Jimmie Åkessons – Tio år som partiledare 2005-2015.....	24
3.1.12	Dokumentär - Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia.....	25
3.2	Socialdemokraterna	29
3.2.1	Partiprogram 1990	29
3.2.2	Partiprogram 2001	30
3.2.3	Principprogram 2013	31
3.2.4	Valmanifest antagna 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010, 2014	31
	och 2018.....	31
3.2.5	Mona Sahlins – Möjligheternas land	32
3.2.6	Göran Persson – Den som är satt i skuld är icke fri.....	33
3.2.7	Vår historia. En del av Socialdemokraternas medlemsutbildning	35

3.2.8	Stefan Löfvens tal	38
3.3	Jämförande analys och slutsatser	40
4	Sammanfattning	43
4.1	Sammanfattning	43
4.2	Resultat kopplat till tidigare forskning	43
4.3	Resultat kopplat till teorier	44
4.4	Förslag till vidare forskning.....	46
	Käll- och litteraturförteckning	48

1 Inledning

1.1 Presentation av ämnet

Socialdemokraterna har ett antal gånger beskrivit Sverigedemokraterna som ett parti med rasistiska och eller nazistiska rötter. Sverigedemokraterna har å sin sida anklagat Socialdemokraterna för inrättandet av det rasbiologiska institutet och tvångssteriliserings-politiken. Det här retorikkriget har trappats upp sedan Sverigedemokraterna kom in i riksdagen år 2010. Samma typ av argumentation förekom redan i Jimmy Åkessons första partiledardebatt i riksdagen samma år.¹ Utöver debatten om vilket av de två partierna som har mest gemensamt med fascism och nazism, har också frågan om vem som är arvtagare till begreppet folkhemmet aktualiserats. Jimmy Åkesson har i sin idéskrift ”Det moderna folkhemmet” och på många andra sätt beskrivit sig själv och sitt parti som den naturliga arvtagaren till folkhemmet och till exempel påstått att Per-Albin Hansson skulle ha varit Sverigedemokrat om han levt idag.² Socialdemokraterna har kanske inte helt förvånande avvisat tanken som helt felaktig och nonsens.³

Den vetenskapliga relevansen i detta ämne ligger i att båda partierna använder sig av historiska begrepp och föreställningar i syfte att vinna röster och därmed makt och inflytande. I sin historieskrivning har Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna samma syn på varandra och försöker att smutskasta varandra, och de gör båda sitt bästa för att övertyga väljarna om riktigheten i sina respektive versioner. Partiernas historiesyn speglar också varandra när det kommer till hur de vill framställa sig själva. Detta ger en intressant dynamik i narrativet, då båda partierna behöver förhålla sig till dels den historia som dom själva skapar och dels till den historia som det andra partiet berättar om dom, detta ger en ännu mer

¹ Riksdagens protokoll, 2010, s. 2, 8.

² Åkesson, *Det moderna folkhemmet*, 2018, s. 42.

³ Riksdagens protokoll, 2010, s. 2, 8.

komplicerad bild, eftersom båda i narrativen är djupt sammanflätade med varandra, då de båda är hämtade från samma epok.

1.2 Syfte och frågeställning

1.2.1 Syfte

Syftet är att vidga förståelsen i hur politiska partier använder historia som maktmedel. Syftet är inte att verifiera sanningshalten i något av de påståenden som förs fram i materialet.

1.2.2 Frågeställning

Den konkreta forskningsfrågan är hur Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna hanterar folkhemsepoken under perioden från 1989 och framåt. Konkret är jag intresserad av att titta på skillnader och beröringspunkter, samt hur de båda partierna använder folkhemsbegreppet i sin historieskrivning under denna period.

1.2.3 Fortsatt disposition av uppsatsen

Jag kommer att göra en genomgång av respektive partis hållning till folkhemmet från 1989 fram till nutid. Detta gör jag genom litteraturstudier och filmstudier.

1.3 Forskningsöversikt/forskningsläge

Min frågeställning placeras inom den politiskt historiska forskningen. Den tidigare forskning, som jag förhåller mig till, är den existerande forskningen om de politiska partierna Socialdemokraterna och Sverigedemokraternas historiebruk. Det finns inte direkt några akademiska och djupgående studier av Sverigedemokraternas historieskrivning. Däremot finns det en del litteratur avseende Socialdemokraternas historieskrivning.

Jag hänvisar till fyra vetenskapliga verk, som alla berör Socialdemokraternas och Sverigedemokraternas historieskrivning, samt till Ulf Zanders avhandling som berör ämnet historieskrivning specifikt, men som också tar upp Socialdemokraternas generellt politiska historiebruk avseende folkhemmet och Sverige i allmänhet.

Första verket är Julia Håkansson magisteruppsats ”Moder Svea fjättrad” som undersöker Sverigedemokraternas historiebruk. Specifikt angående folkhemmet, menar Håkansson, att det har fått en alltmer framträdande roll inom Sverigedemokraternas historieskrivning ju längre tiden går. Håkansson menar att Sverigedemokraterna ser folkhemmet som en konservativ konstruktion byggd på samhällsgemenskap och särskilt en gemensam identitet.⁴

Simon Ojas ”Sverigedemokraternas budskap 2005-2010” menar att Sverigedemokraterna i sin retorik framstår som ett ensvarsparti snarare än ett enfrågeparti. Med detta menar Oja att partiet, istället för att ha en viktig sakfråga som de fokuserar på, har en inriktning mot alla politikområden kring en specifik fråga, i Sverigedemokraternas fall invandringen. Detta tar sig uttryck på två sätt. Antingen är invandringen orsaken till problemet, exempelvis brottslighet och arbetslöshet, eller så är lösningen på problemen att kraftigt strama åt invandringen, för att på så sätt finansiera nödvändiga åtgärder, exempelvis ökning av försvarsanslag.⁵ Denna observation kan vara av intresse för uppsatsen att undersöka; om den är korrekt borde den detekteras vid analys av det material som uppsatsen kommer att använda.

Åsa Linderborgs avhandling ”Socialdemokraterna skriver historia” menar att Socialdemokraterna i sin historieskrivning om folkhemmet fokuserade på att betona samförstånd under folkhemsperioden. Det är enligt Linderborg inte förrän på 1990-talet som berättelsen börja ändra karaktär och betona det specifika inom socialdemokratien.⁶

⁴ Håkansson, 2016, s. 58 - 60.

⁵ Oja, 2015, s. 263 - 265.

⁶ Linderborg, 2001, s. 392 - 396.

Ulf Zanders menar i sin avhandling "Fornstora dagar, moderna tider" att folkhemsbegreppet i Socialdemokraternas tappning präglas av en betoning på jämlikhet och klasslöshet. Trots att folkhemsbegreppet på senare år har fått en del negativa konnotationer, har kampen om vem som har rätt till begreppet varit stor. De flesta partier, både till höger och vänster om Socialdemokraterna, har gjort anspråk på folkhemsbegreppet, samtidigt som Socialdemokraterna i många lägen har undvikit att bemöta kritik.⁷

1.4 Metod och källmaterial (urval, avgränsningar och tillvägagångssätt)

1.4.1 Metod

Jag kommer att göra en bakgrundsbeskrivning av folkhemmets historia som politisk idé och en bakgrund över det politiska läget på 1990-talet, som ledde fram till den debatt som min uppsats kommer att beskriva. Jag kommer vidare att som metod göra en komparativ studie. Det jag kommer att undersöka är folkhemmet som begrepp och hur det används specifikt. För att göra denna operationalisering så smidig som möjligt, kommer jag att i uppsatsen använda folkhemmet på två sätt. Folkhemmet kommer i uppsatsen att vara ett retoriskt begrepp, men också vara namnet på en epok i Sverige som sträcker sig från 1930-talet till 1970-talet. Jag gör denna avgränsning eftersom både Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna i stort sett är ense om denna tidsavgränsning. Konsekvensen av denna definition av metoden blir att jag kommer att utforska materialet efter dels exklusiv användning av begreppet folkhemmet, dels referenser till ovannämnda tidsperiod.

Intressanta frågor i en komparativ studie är:

- Vad är folkhemmet enligt partiernas definitioner och vilka är dess huvudkännetecken och idékonstruktioner?

⁷ Zander, 2001, s. 219 - 224.

- Hur ser historieskrivningen om folkhemsperioden ut i respektive parti för perioden från 1930- till 1970-talet?
- Vilka aktörer påstås ha skapat folkhemmet?
- Finns det någon förändring över tid?
- Finns det motsägelser i partiernas historieskrivning och hur hanteras i så fall dessa?

1.4.2 Källmaterial och avgränsningar

Valet av material motiveras med att det utgörs av partiernas styrande dokument, dvs partiprogram, principprogram och valmanifest dessutom ingår tal av partiledare och böcker av personer som vid böckernas utgivande var sittande partiledare, samt Socialdemokraternas riktlinjer för medlemsutbildning. Partiprogram, principprogram och valmanifest är dokument som beskriver partiernas politiska ståndpunkt vid ett visst tillfälle. Partiledarna skall vara sittande. På så sätt blir det rimligt att tolka budskapen såsom att de redogör för hela partiets ståndpunkt även om de bär en personlig prägel. Med detta synsätt ratar jag memoarer, som oftast kommer ut efter att partiledaren har avgått. Stefan Löfvens tal finns med som en motvikt till Jimmie Åkessons böcker. När det kommer till Socialdemokraternas medlemsutbildning är resonemanget att partiet förmodligen inte skulle utbilda sina medlemmar till en position, som partiet inte står bakom. Dokumentären ”Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia” är relevant eftersom den berör ämnet direkt och är producerat av ett bolag som ägs av Sverigedemokraterna. Orsaken till att jag inte väljer att ta med alla Jimmie Åkessons tal, är att det skulle skapa en alldeles för stor obalans till Sverigedemokraternas fördel avseende material.

Min tanke är att detta materialet skall vara tillräckligt omfattande för att det skall kunna ge en detaljerad syn på hur partierna ser på folkhemmet.

Den här undersökningen gör inget anspråk på att vara heltäckande när det kommer till Socialdemokraternas och Sverigedemokraternas historiebruk av folkhemmet. Bedömningen jag gör att det materialet som jag har valt ut är av sådan karaktär att en analys av det borde vara tillräcklig för att fånga upp de stora dragen i partiernas

hantering av folkhemmet, även om jag inser att det finns mer i partiernas kommunikation till sina väljare än vad som står i ovan beskrivna dokument.

Det finns också en viss obalans i att källmaterialen från de olika partierna inte är helt symmetriska i relation till varandra. Till exempel har Sverigedemokraterna sju partiprogram under undersökningsperioden medan Socialdemokraterna har tre program. Samtidigt har Socialdemokraterna betydligt fler valmanifest. Sverigedemokraterna saknar valmanifest före 2010. Trots detta bedömer jag att materialet är tillräckligt jämbördigt för att det skall vara möjligt att göra en rättvis jämförelse.

Det material som jag kommer att använda avseende Sverigedemokraterna är:

- Jimmy Åkessons tre böcker
 - ”Satis Polito” 2013
 - ”10 år som partiledare” 2016
 - ”Det moderna folkhemmet. En Sverigevänlig version” 2018
- Alla partiprogrammet från 1989 och framåt
- Valmanifest
- Dokumentär. ”Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia”. Dokumentär producerad och publicerad av Samtiden AB som ägs av Samtid och Framtid AB som i sin tur ägs av Sverigedemokraterna.⁸

Material avseende Socialdemokraterna som kommer att användas är:

- Alla partiprogram från 1989 och framåt
- Stefan Löfvens tal från Socialdemokraternas hemsida avseende åren 2012 till 2020
- Mona Sahlins ”Möjligheternas land” 2010
- Göran Persson ”Den som är satt i skuld är icke fri” 1997
- Vår historia, En del av socialdemokraternas medlemsutbildning. En intern utbildningsbok från Socialdemokraterna.

⁸ Alla bolag

Annat material som jag kommer att använda i min uppsats är Sten O Karlssons bok ”Det intelligenta samhället”. Här berörs inte historieskrivningen specifikt, utan Karlsson försöker istället idéanalytiskt dissekera Socialdemokraternas ideologi, och undersöka vad den faktiskt består av. Denna information kommer att användas för att ge historisk kontext kring Socialdemokraternas tidiga användning av folkhemsbegreppet.

Tommy Möllers bok ”Svensk politisk historia. Strid och samverkan under tvåhundra år” ingår också i studien. Den ger en bra bakgrundsförståelse av de politiska skeendena i Sverige från efterkrigstiden och fram till 1990-talet. Henrik Björks bok ”Folkhemsbyggarna” kommer att användas för att ge kontext kring utvecklingen av själva begreppet folkhemmet.

1.5 Teoretiska perspektiv (analytisk ram)

Den här uppsatsens teoretiska överväganden bygger på tankar av Klas-Göran Karlsson och Friedrich Nietzsche.

Historiebruket introducerades genom Friedrich Nietzsche på 1870-talet. Nietzsche ställde sig kritisk till det som han upplevde som tendenser till att göra historiebruk alltför vetenskapligt i sin samtid. Istället introducerade han tre kategorier för historiebruk. Det var det monumentala perspektivet, det antikvaristiska perspektivet och det kritiska perspektivet. Det monumentala perspektivet använder historiska exempel för att inspirera och trösta mottagaren. Det antikvaristiska perspektivet syftar till att samla och bevara aspekter av det förflutna för att skapa en känsla av förankring och trygghet. Det kritiska historiebruket syftar till att bryta sig loss från besvärande delar av historien och att etablera nytt utifrån ett reviderande och omvärderande perspektiv.⁹

Det finns aspekter av alla Nietzsches perspektiv som kan vara relevanta för den här uppsatsen. För det första kan folkhemmet ses som en positiv del av historien i

⁹ Karlsson & Zander, 2014, s. 71.

enlighet med det monumentala perspektivet. I det fall där folkhemmet är en symbol som partierna kan använda i syfte att förankra sig själva och ge legitimitet till sina egna maktinnehav passar det antikvaristiska perspektivet. Det kritiska perspektivet kan också återfinnas i vissa valda delar av materialet för att revidera historieskrivning om folkhemmet.

Uppsatsen kommer också att teoretiskt utgå från Klas-Göran Karlssons definitioner av historiebruk. Nedan visas Karlssons typologi-tabell avseende historiebruk.¹⁰

Behov	Bruk	Brukare	Funktion
Upptäcka, rekonstruera	vetenskapligt	historiker, historielärare	verifiering, tolkning
minnas	existentiellt	alla	orientering, förankring
återupptäcka	moraliskt	välutbildade, engagerande skikt	rehabilitering, restaurering
Uppfinna, konstruera, övertyga	ideologiskt	intellektuella, politiska eliter	legitimering, rationalisering
glömma, fördölja	icke-bruk	intellektuella, politiska eliter	legitimering, rationalisering
illustrerar, offentliggöra, debattera	politiskpedagogiskt	politiker, pedagoger	instrumentalisering, politisering

Karlsson menar att det går att identifiera intentionella, funktionella och kulturella drag i de flesta typer av nutida historiebruk. Med intentionella aktörer avses aktörer som ligger bakom själva strukturen som syftar till att föra fram den och bevara sina intressen. Med funktionella avses att historiebruket förs fram av specifika individer eller kollektiv, som använder detta i syfte att skjuta fram sina egna positioner i

¹⁰ Karlsson & Zander, 2014, s. 72 -73.

samhället med hjälp av historia. Det historiekulturella perspektivet beskriver de aspekter av historiebruk, som är mer existentiellt fundamentalistiska och maktorienterade. Alla dessa synsätt passar utmärkt i denna uppsats eftersom den analyserar hur två kollektiv (närmare bestämt partier) försöker tillskansa sig makt, position och fördelar med historia som redskap. Dock kommer de två förstnämnda perspektiven att vara mest relevanta, eftersom det historiekulturella perspektivet är betydligt mer övergripande utformat till sin natur.¹¹

Det finns skillnader mellan Nietzsche och Karlssons definitioner, men jag menar att de kan samexistera i harmoni. Jag ser det som att den övergripande skillnaden är att Nietzsches kategorier fokuserar mer på vilken effekt historiebruket har på mottagaren medan Karlssons kategorier är mer koncentrerade på avsändarens motiv.

¹¹ Karlsson & Zander, 2014, s. 73.

2 Historisk bakgrund och kontext

2.1 Begreppet folkhemmet i Sverige

Folkhemmet har funnits som begrepp i Sverige sedan början av 1900-talet. Det är ursprungligen ett begrepp som är inlånat från Tyskland. Även om själva begreppet folkhemmet har rötter från början av 1900-talet och även om det har använts för att beskriva filantropisk och politisk aktivitet från både höger och vänster, så är den i modern tid mest förknippad med Socialdemokraterna och mer specifikt med Per-Albin Hansson.¹² Den moderna förståelsen av begreppet folkhemmet och den definition som är relevant för den här uppsatsen kan således ledas tillbaka till Per-Albin Hansson och hans tal vid remissdebatten i riksdagens andra kammare den 18 januari 1928. Detta tal kom att sedermera kallas folkhemstalet. Hansson definierar folkhemmet som ett samhälle utan klasskillnader där politisk, social och ekonomisk jämlikhet råder. Hansson klargör också att han anser att folkhemmet inte är en verklighet i 1928 års Sverige, utan menar att ekonomiska reformer måste genomföras för att målet med folkhemmet skall kunna uppnås. Nedan Hanssons inledning av folkhemstalet.

”Vid högtidliga och för övrigt ibland även vid vardagliga tillfällen tala vi gärna om samhället staten, kommunen – såsom det för oss alla gemensamma hemmet, folkhemmet, medborgarhemmet. Bilden har måhända efter den senaste stora författningsreformen fått en flitigare användning än tillförne, men även under det politiska fåväldets tid tillgreps den från makthavarnas sida i synnerhet när det gällde att hos massorna inpränta känslan av förpliktelse till det allmänna, skyldigheten att bära bördor och bringa offer. Det är kanske också i plikt-känslan som uppfattningen om samhället såsom det gemensamma hemmet starkast och bäst kommer fram. Sin

¹² Björk, 2008, s. 48 - 50.

egen rätt och sin egen andel är den enskilde sällan sen att hävda, men i omtanken om andra är han icke lika snar.

Hemmets grundval är gemensamheten och samkänslan. Det goda hemmet känner icke till några privilegierade eller tillbakasatta, inga kelgrisar och inga styvbarn. Där ser icke den ene ner på den andre. Där försöker ingen skaffas sig fördel på andras bekostnad, den starke trycker icke ner och plundrar den svage, I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet skulle detta betyda nedbrytandet av alla sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, plundrare och plundrade.

Det svenska samhället är ännu icke det goda medborgarhemmet. Här råder visserligen en formell likhet, likheten i politiska rättigheter, men socialt består ännu klassamhället och ekonomiskt råder fåtalets diktatur. Olikheterna äro stundom skriande; medan några bo i palats betraktar många det som en lycka om de får bo kvar i sina kolonistugor även under den kalla vintern; medan en del leva i överflöd, gå många från dörr till dörr för att få en beta bröd, och den fattige ängslas för morgondagen, där sjukdom, arbetslöshet och annan olycka lurar. Skall det svenska samhället bli det goda medborgarhemmet måste klasskillnaden avlägsnas, den sociala omsorgen utvecklas, en ekonomisk utjämning ske, de arbetande beredas andel även i det ekonomiska förvaltandet, demokratin genomföras och tillämpas även socialt och ekonomiskt.”¹³

Även om Per-Albin Hanssons retorik i folkhemstalet kan verka ganska socialpolitiskt inriktad, påpekar Sten O Karlsson att Per-Albin Hansson i sin folkhemsretorik också inkluderar stora doser av moral och plikt. Enligt Karlsson menade Per-Albin Hansson att folket hade en inneboende arbetsmoral och fosterlandskärlek, som skulle slå ut i blom om sociala reformer främst inom arbetslöshets-, sjuk-, olycksfalls- och moderskapsförsäkring skulle kunna genomföras.¹⁴

¹³ Svenska tal, Folkhemstalet, 1928.

¹⁴ Karlsson Sten O, 2001, s. 463.

Även om folkhemstalet idag har fått en ställning som kan beskrivas som en milstolpe, så är det i sammanhanget värt att notera att Socialdemokraterna gjorde ett dåligt andrakammarval det året som talet hölls, 1928. Det här valet kallas för kosackvalet eftersom Socialdemokraterna inför detta val gått in i en valteknisk samverkan med kommunisterna. Detta blev ett tacksamt vapen för motståndarna som de inte var sena att utnyttja.¹⁵

Det var inte förrän vid valet 1932 som Socialdemokraterna lyckades erövra regeringsmakten för att sen hålla den näst intill oavbrutet till 1976.

2.2 Den nutida utvecklingen på 1990-talet

Tommy Möller menar att Sverige under efterkrigstiden kännetecknades av en politisk stabilitet, en god ekonomi och en utbyggd välfärdssektor. Socialdemokraterna hade regeringsmakten oavbrutet från krigsslutet fram till 1976. Under perioden fram till 1976 rådde i princip konstant full sysselsättning, men i samband med oljekrisen på 1970-talet drabbades Sverige av en lågkonjunktur. De keynesianska principerna, som tidigare betraktades som riktiga av den politiska ledningen, förmådde inte att lösa de ekonomiska problemen. Socialdemokraterna förlorade makten till de borgerliga 1976. Den borgerliga regeringsperioden dominerades i stort sett av samma keynesianska politik som använts tidigare av den socialdemokratiska regeringen. Ekonomin förblev i ett dåligt läge under hela regeringsperioden 1976 - 1982. När Socialdemokraterna kom tillbaka till makten efter valet 1982 inleddes det som vanligtvis brukar beskrivas som tredje vägens politik. Keynes teorier innebär att sysselsättning prioriteras före inflation. Men nu kastades prioriteringen om och en stram finanspolitik förordades och inflationen prioriterades. En annan stor reform som också genomfördes under den här tiden var avregleringen av kreditmarknaden, som Möller menar var en viktig orsak till den ekonomiska krisen som drabbade Sverige i början på 1990-talet. Denna utvecklingen faller också samman med att ekonomin blir alltmer globaliserad, vilket

¹⁵ Karlsson Sten O, 2001, s. 545.

gjorde det allt svårare för nationalstaten att driva in skatteintäkter. Stora delar av den här processen skedde med en liten offentlig debatt, vilket ledde till ett internt missnöje inom det socialdemokratiska partiet.¹⁶

Den ekonomiska krisen gjorde att Socialdemokraterna förlorade regeringsmakten 1991. Den nya borgerliga regeringen införde omfattande avregleringar och privatiseringar av offentlig verksamhet.¹⁷ I samband med ifrågasättandet av nationalstatens kapacitet lyftes också frågan om ett svenskt EU-medlemskap. Debatten blev hård och Möller menar att det i retoriken för ett medlemskap fanns argument för att Sverige i praktiken inte hade något val angående EU-medlemskapet.¹⁸

Några år tidigare hade det också uppkommit en omfattande debatt gällande Sveriges agerande under andra världskriget till följd av utgivningen av Maria-Pia Boëthius bok "Heder och samvete". Hon driver tesen att den svenska samlingsregeringens politik ledde till att Sverige drogs in i kriget på tyskarnas sida.¹⁹

I en recension i Expressen 1991 menade Per-Olof Enqvist att boken bör göras till en obligatorisk läsning i gymnasieskolorna. Enqvist drog paralleller mellan den svenska eftergiftspolitiken under kriget och, enligt honom, den falska neutralitetspolitiken efter kriget. Enqvist menar att alla övriga alternativ skulle gjort Sverige säkrare i en krigssituation än den politik som faktiskt fördes.²⁰

I en artikel i Dagens Nyheter 1995 sammanfattar Kerstin Vinterhed de två huvudpositionerna i debatten. Hon lyfter fram Maria-Pia Boëthius åsikt att transiteringarna av division Engelbrecht vid midsommar 1941 var Sveriges enskilt största svek under kriget. Historikern Göran B Nilsson anser att beslutet av att tillåta transiteringar fattades på felaktiga grunder. Han menar att Per-Albin Hansson medvetet manipulerade Socialdemokraternas riksdagsgrupp. På andra sidan av

¹⁶ Möller, 2019, s. 221 - 236.

¹⁷ Möller, 2019, s. 263 - 286.

¹⁸ Möller, 2019, s. 249 - 261.

¹⁹ Boëthius, 1991, baksidestext.

²⁰ Enqvist, "Sverige, Sverige, Vaterland", Expressen 1991-04-08, s. 5.

debatten fanns historikern Alf W Johansson, som menade att den svenska regeringen agerande under midsommarkrisen var Per-Albins Hansson största insats under kriget. Han menade att godkännandet av transiteringen gjorde, att eftersom den svenska sidan betonade att godkännandet av transiteringen av tyska soldater var en engångsföreteelse kunde den svenska samlingsregeringen sitta kvar vid makten och Sverige hölls fortfarande utanför kriget. Sverige behövde fortsättningsvis inte vara lika tillmötesgående mot tyskarna.²¹

Den ekonomiska krisen fortsatte under de borgerliga regeringsåren, vilket gjorde att Socialdemokraterna kunde återta regeringsmakten vid 1994 års val. Mandatperioden 1994 - 1998 präglades av nedskärningar, och detta resulterade i stora väljarförluster för Socialdemokraterna vid valet 1998. Det var också under 1990-talet som synen på folkhemmet till viss del omprövades inom vissa kretsar. Speciellt Maciej Zarembas artiklar om folkhemmet och rasbiologin fick ett stort genomslag, när de publicerades i Dagens Nyheter 1997. I artiklarna drar Zaremba paralleller mellan tvångssteriliseringen i Sverige och Nazityskland, där han menar att det fanns stora likheter.^{22 23}

Som en följd av det vikande väljarstödet i valet 1998 inledde Socialdemokraterna ett alltmer djupgående samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Detta fortsatte fram till valförlusten 2006, då den socialdemokratiska regeringen efterträddes av en borgerlig majoritetsregering. Inför valet 2010 var alla riksdagspartierna för en generös flyktingpolitik, vilket underlättade för Sverigedemokraterna att komma in i riksdagen, sedan dess har invandringspolitikerna blivit allt viktigare för väljarna.²⁴

²¹ Vinterhed, "Svenskt samvete i tysk skugga", Dagens Nyheter. 1995-05-06, s. 8.

²² Zaremba, 1997, "Rasren i välfärden. Folkhemmets förträngda arv", Dagen Nyheter. 1997-08-20.

²³ Zaremba, 1997, "De olönsamma skars bort genom tvångssterilisering. Kunde folkhemmet minimera antalet bidragstagare", Dagen Nyheter. 1997-08-21.

²⁴ Möller, 2019, s. 295, 300, 318 – 319.

3 Undersökning och analys

3.1 Sverigedemokraterna

3.1.1 Partiprogrammet antaget 1989

I Sverigedemokraternas första partiprogram, antaget 1989, beskrivs folkhemmet som ett resultat av Sveriges homogenitet, men det ges egentligen ingen strikt definition av vad som folkhemsbegreppet innebär enligt dem. Dock finns det klara indikationer på vad som Sverigedemokraterna anser att begreppet syftar till. Det betonas att Sverige har en fredlig samförståndsanda. I programmet betonas det också att folkhemmet bar en tydlig socialdemokratisk prägel. Någon starttidpunkt för folkhemmet ges inte, men partiet skriver rakt ut att Per-Albin Hanssons folkhem var en realitet på 1960-talet. Sverigedemokraternas åsikt om Socialdemokraterna verkar vara att partiet var inne på rätt väg fram till slutet av 1960-talet. Som exempel på detta tar partiet upp ett citat från 1965 av Tage Erlander när han jämförde Sverige med amerikanska förhållanden; ”vi svenskar lever i en oändligt mycket lyckligare situation. Vårt lands befolkning är homogen, inte bara i fråga om rasen utan också i många andra avseenden.” Sverigedemokraterna menar att folkhemmet och Socialdemokraternas förfall började med att Olof Palme blir vald till Socialdemokraternas partiledare och statsminister 1969, Socialdemokraterna börjar sedan att bedriva en i deras tycke internationell och fri invandringspolitik, som Sverigedemokraterna menar hotar den svenska gemenskapen och raserar samhället. I det första partiprogrammet härleds de flesta av Sveriges nuvarande problem till dagens invandring. Partiet menar visserligen att Sverige har haft nytta av invandringen, exempelvis den invandringen som skedde före och efter andra världskriget. Sverigedemokraterna menar att den invandringen var begränsad, kostnadsfri och välmotiverad. Sverigedemokraterna definierar också folkhemmet som ett samhälle där folkhemmet ses som sunt och friskt. Ytterligare tecken på att Sverigedemokraterna i sitt första partiprogram främst definierar folkhemmet som en folkgemenskap finns i deras budskap om pensionärerna. Där framkommer att

pensionärerna har arbetat hårt och värnat om sin familj för att förbättra tillvaron för dem i folkhemmet.²⁵

3.1.2 Partiprogrammet antaget 1994

I partiprogrammet antaget 1994 förekommer folkhemsbegreppet. Det föregås av en kort historia om hur Sverige blev till. I historien framkommer det att den moderna ekonomiska och sociala utvecklingen började i och med industrialiseringen i början av 1800-talet. Senare skall folkviljan ha åstadkommit en mer jämlik fördelning av de ekonomiska resurserna. Begreppet välfärdsstat används i nära anslutning till folkhemsbegreppet. Det ges ingen exakt tidpunkt för när folkhemsepoken antas ha börjat.

Stort fokus läggs på att betona orsaken till att Sveriges framgång ligger i att landet är homogent. Den tydligaste formuleringen som påvisar detta är följande citat:

”Trots att vårt folk länge var fattigt, trots att översåtligt förmynderi, länge under främmande fogdevälde och de ledande klassernas förtryck svårt drabbade vårt folk, kunde ändå en storartad ekonomisk och social utveckling ske fredligt och konstruktivt i Sverige - främst tack vare just den stora nationella samhörigheten och frånvaron av stora främmande folkminoriteter.”

Den här tiden beskrivs ordagrant som en idyll och Sverige ses som ett föregångsland internationellt. Denna tiden börjar, enligt Sverigedemokraterna, gå mot sitt slut på 1960-talet. Sverigedemokraterna menar att orsaken till detta dels är missbrukande av nyligen införda försäkringssystem, som ledde till minskad arbetsmoral och ökad byråkratisering. En annan orsak var det som Sverigedemokraterna uppfattar som ökad internationalisering. Partiet uppfattar det som att begrepp som familjen och nationen attackerades och att den nationella samhörigheten minskade. Sverigedemokraterna menar att vissa politiker öppet förringade Sveriges nationella arv.²⁶

²⁵ Sverigedemokraternas partiprogram, 1989, 1989, s. 1 - 3.

²⁶ Sverigedemokraternas partiprogram 1994, 1994, s. 1 - 3.

För att lösa Sveriges ekonomiska problem vill Sverigedemokraterna minska byråkratin för småföretag och minska utrikeshandeln så mycket som möjligt, speciellt den utomeuropeiska handeln. Man vill också öka delägares inflytande i storföretagen. Sverigedemokraterna vill bevara den blandekonomiska modellen och menar att vinster inte får ske på bekostnad av människor.²⁷

En annan viktig orsak till att folkhemmet upphörde var enligt Sverigedemokraterna den förda befolkningspolitiken. Som lösning på det problemet, vill Sverigedemokraterna stoppa all invandring från etniskt avlägsna kulturer och deportera alla invandrare från denna kategori som kommit till Sverige efter 1970. Detta utan att ta hänsyn till svenska medborgskap. I skrivningen om befolkningspolitiken tycker Sverigedemokraterna att deras viktigaste politiska mål är att återskapa ett svenskt Sverige. Invandring skall endast tillåtas av människor av nordeuropeisk härkomst.²⁸

Det finns inga exklusiva referenser till specifika andra partier, de beskrivs som politiker utan någon specifik partitillhörighet. På samma sätt har folkhemmet inte någon specifik politisk hemvist utan beskrivs som ett resultat av den svenska folkgemenskapen.²⁹

3.1.3 Partiprogrammet antaget 1996

När det gäller frågor som berör folkhemmet är Sverigedemokraternas partiprogram från 1996 näst intill identiskt med 1994 års partiprogram. Men det finns ändå några skillnader som gör det värt att analysera. I 1996 års program beskrivs återigen den offentliga sektorns expansion som en orsak till folkhemmets förfall. Stycket om befolkningspolitiken har justerats något. Sverigedemokraterna vill deportera alla

invandrare som inte har en tydlig västerländsk härstamning. Med västerländsk härstamning menar Sverigedemokraterna att invandrandens förfäder skall vara

²⁷ Sverigedemokraternas partiprogram 1994, 1994, s. 6.

²⁸ Sverigedemokraternas partiprogram 1994, 1994, s. 10 - 11.

²⁹ Sverigedemokraternas partiprogram 1994. 1994, s. 3 - 4.

medborgare i ett västländskt land från 1950 och framåt. Undantaget är personer som har barn och bor ihop med en svensk person. Under stycket bank- och försäkringsväsende i 1996 års partiprogram finns en punkt om att Sverigedemokraterna vill se en nationalisering av bankerna och försäkringsbolagen, dvs staten köper upp och den fortsatta driften av dessa bolag hanteras således av staten med hjälp av riksbanken och riksförsäkringsverket.³⁰

3.1.4 Partiprogrammet antaget 1999

Sverigedemokraternas partiprogram från 1999 avviker inte heller det nämnvärt från föregående partiprogram, dvs 1994 års, i frågor som rör folkhemmet direkt. Förändringen som är märkbar återfinns återigen i stycket om befolkningspolitiken. Formuleringen om att återskapa ett svenskt Sverige är nu utbytt mot att försvara vår svenska nationella identitet. Ett större fokus läggs nu på att betona kulturella mer än etniska skillnader mellan svenskar och invandrare. Formuleringen om att deportera alla invandrare från icke västerländska länder, som anlänt till Sverige efter 1970 är borttagen. Sverigedemokraterna motiverar nu sin politik med att hjälpa flyktingar på plats med hjälp av UNHCR, som föredrar den politiken. Sverigedemokraterna vill fortsättningsvis begränsa den utomeuropeiska invandringen så mycket som möjligt då den skapar sociala och ekonomiska problem såsom hög arbetslöshet och områden med hög nivå av utanförskap.³¹

3.1.5 Principprogram antaget 2003

I 2003 års principprogram finns det ingen direkt historieskrivning om folkhemmet, men det står att Sverigedemokraterna tar inspiration från Socialdemokraternas folkhemstanke. Sverigedemokraterna vill återupprätta folkhemmet. De definierar folkhemmet som ”det fria, öppna och demokratiska samhälle, där alla medborgare är lika inför lagen och har möjlighet att påverka och att känna trygghet, såväl fysiskt som socialt”.³² Sverigedemokraterna ser nationalismen som en förutsättning för återuppbyggandet av folkhemmet. Den bärande principen i Sverigedemokraternas

³⁰ Sverigedemokraternas partiprogram 1996, 1996, s. 7, 11.

³¹ Sverigedemokraternas partiprogram 1999, 1999, s. 14 - 15.

³² Sverigedemokraternas principprogram 2003, 2003, s. 5.

nationalism är att stater i så stor utsträckning som möjligt skall vara sammansatta efter folkslag. Om denna princip kränks alltför mycket så riskerar samhället att splittras. De största hoten mot den nationalistiska principen är enligt Sverigedemokraterna invandring, imperialism och överstatlighet.

Sverigedemokraterna motsätter sig inte helt hållet invandring men hävdar att det måste ske i en begränsad form så att den inte hotar att förändra den svenska befolkningssammansättningen samt hota den svenska kulturen och den svenska nationen. Om detta skulle ske förespråkar Sverigedemokraterna antingen assimilering eller återvandring. Återvandring förklaras inte närmare i programmet men jag utgår från att begreppet syftar på att invandrare skall återvända till sitt ursprungsland eller motsvarande. Sverigedemokraterna vill bevara den blandekonomiska modellen och man ser den offentliga sektorn som en nödvändig institution för att kunna hantera och garantera viktiga samhällsfunktioner såsom sjukvård, utbildning och rättsväsende. Samtidigt förespråkar Sverigedemokraterna en viss grad av protektionism och man menar att samhällsviktiga produktioner behöver beskyddas från internationell konkurrens.³³

3.1.6 Principprogram antaget 2005

2005 års principprogram är i stort sett helt identiskt med 2003 års principprogram bortsett från att Sverigedemokraterna uttrycker sitt stöd för FNs deklaration om mänskliga fri- och rättigheter. Dessutom är man noga med att poängtera att man tar avstånd från diskriminering av människor på grundval av kön, religiös och politisk tillhörighet eller etnisk bakgrund.³⁴

3.1.7 Principprogram antaget 2011

I 2011 års principprogram beskriver Sverigedemokraterna folkhemmet som en socialkonservativ idé, vilket är en ideologi som Sverigedemokraterna hämtar inspiration från. Man skriver att redan flera decennier före Per-Albin Hanssons folkhemstal hade flera socialkonservativa tänkare liknande idéer.

³³ Sverigedemokraternas principprogram 2003, 2003, s. 1 - 7.

³⁴ Sverigedemokraternas principprogram 2005, 2005, s. 1.

Sverigedemokraterna beskriver återupprättandet av folkhemmet som sin högsta politiska prioritering och viktigaste mål. Sverigedemokraterna definierar folkhemmet som ett samhälle där alla medborgare har en hög grundläggande nivå av social och fysisk trygghet och en stark inre solidaritet.³⁵ Sverigedemokraterna anser att detta kommer att leda till ett samhälle där nationen och inte klasstillhörighet utgör grunden för samhörighet. Sverigedemokraterna ser den nationella sammanhållningen som en grundförutsättning för folkhemmet. Sverigedemokraterna menar att det måste finnas en nationell samhörighet för att motivera folket till att gemensamt bidra till finansiering av den offentliga välfärden. Därför ser Sverigedemokraterna ett mångkulturellt samhälle som oförenligt med folkhemstanken.³⁶

3.1.8 Valmanifest antaget 2010, 2014 och 2018

I 2010 års valmanifest använder Sverigedemokraterna folkhemsbegreppet i anslutning till invandringpolitiken. Partiet förknippar folkhemmet med ett samhälle som värnar frihet och öppenhet. Som exempel följer ett citat från valmanifestet 2010:

”I vårt Sverige värnas det svenska kulturarvet, ett folkhem byggt på en gemensam värdegrund och svenskarnas rätt att utveckla sin kultur på egna villkor.”

Sverigedemokraterna tar även upp vad de ser som hot mot folkhemmet och det är:

- För höga nivåer av invandring
- För låg assimilering

- För lågt stöd till UNHCR
- Hedersrelaterat och religiöst förtryck
- Islamisering
- Heltäckande slöjor

³⁵ Sverigedemokraternas principprogram 2011, 2011, Inledning, s. 11.

³⁶ Sverigedemokraternas principprogram 2011, 2011, s. 34.

- För låga krav på medborgarskap och uppehållstillstånd

Folkhemmet som begrepp förekommer sedan inte alls i 2014 och 2018 års valmanifest.³⁷

3.1.9 Jimmie Åkesson – Satis Polito

Boken består delvis av anteckningar från Jimmie Åkessons dagböcker och nyskrivna idéer och resonemang. Boken täcker perioden från hans ungdom då han gick med i Sverigedemokraterna (1995), fram till att boken publicerades år 2013. I boken finns ett fiktivt förord av Per-Albin Hansson, som är författat av Jimmie Åkesson. I detta förord är Per-Albin Hansson bedrövad över det rådande politiska läget i Sverige. Han menar att svenska politiker på senare år har glömt bort den essentiella ingrediensen som gjorde folkhemmet möjligt. Vidare beskriver Per-Albin Hansson sitt folkhem som en idé, som går ut på politiken bör se bortom klass och istället fokusera på det som förenar. Mot detta synsätt finns mångkulturen, som Per-Albin Hansson beskriver som en splittrande kraft. Han understryker att han självklart inte har samma synsätt som Sverigedemokraterna i alla politikområden samt att han inte känner Jimmie Åkesson mer än till namnet, men överlag tycker han att Sverigedemokraterna i sin socialkonservatism lyckats hitta en bra jämvikt mellan fördelningspolitisk solidaritet och värdebevarande konservatism. Förordet avslutas med ett citat från Per-Albin Hanssons tal på svenska flaggdagen den 6:e juni 1945, där han hyllar Sverige och där han avslutar med ”Leve fosterlandet, leve Sverige”.³⁸

I boken finns det också ett kapitel med titeln ”Mångkulturalism eller folkhem?”. Där återges formuleringen om kelgrisar och styvbarn från Per-Albin Hanssons folkhemstal. Folkhemmet beskrivs som en idé som betonar samanhållning och gemenskap snarare än klasskamp och som betonar värderingar som flit och plikt. Det var också en politik för entreprenörskap och näringsliv, som markant skilde sig från den klassiska socialismen.³⁹

³⁷ Sverigedemokraternas valmanifest, 2010, 2014 och 2018.

³⁸ Åkesson, Jimmie, *Satis Polito*, AB Ask & Lycke, 2013, s. 11 – 13.

³⁹ Åkesson, Jimmie, *Satis Polito*, AB Ask & Lycke, 2013, s. 137 – 139.

Åkesson beskriver de senaste decenniernas förda invandringspolitik som den största samhällsomdaningen i Sverige sedan reformation. Tillika menar han att Sveriges välfärdsstat inte hade kunnat skapas i ett multikulturellt samhälle. Som exempel på detta tar han upp USA, som är ett multikulturellt land och som inte har en allmänt finansierad universell sjukvård.⁴⁰

Åkesson tar även upp frågan om att hur mycket asyl- och anhöriginvandringen kostar Sverige. Han menar att det finns flera dolda kostnader för invandringspolitiken. Åkesson tycker att Sverige inte har råd att finansiera välfärd till födda och uppvuxna i Sverige och samtidigt ha en stor invandring, som årligen består av hundratusentals invandrare som inte bidrar i samhället. Men det är inte detta som är Åkessons huvudsakliga problem med den förda invandringspolitiken, utan det är vad den gör med sammanhållningen i landet. Åkesson skriver också att han hyser den största respekt för de personer som enligt en sammanhängande ideologi kommer fram till att mångkulturalism är bra för samhället. Om en person av nyliberal läggning exempelvis ser avskaffandet av välfärdsstaten som sin högsta politiska prioritet blir det också enligt Åkesson logiskt, att man ser på saker som nationell tillhörighet och kulturell gemenskap som rent av skadliga fenomen. Tillika menar Åkesson att det är logiskt att utifrån ett vänsterextremt perspektiv värdera klasstillhörighet högre än nationell samhörighet. Det är däremot för Åkesson omöjligt att förena folkhemmet med mångkulturalism. Rent konkret menar Åkesson att den bristande sammanhållningen hotar folkets motivation till att bidra till finansieringen av våra offentliga välfärdssystem, vilket långsiktigt hotar systemen. Åkessons analys ger vid handen att den destruktiva utvecklingen av folkhemmet började på 1970-talet.⁴¹

Åkesson understryker att han tycker att det finns en del invandrare som gör ett bra jobb och bidrar till samhället. Dessa är alldeles för få sett till det totala antalet. Vidare menar Åkesson att en del av de som invandrar till Sverige har låg kompetens och gör det i syfte att ta låglönejobb, samtidigt som Sveriges välfärdssystem beskrivs som en potentiell attraktiv dragningskraft för att invandra till just Sverige.

⁴⁰ Åkesson, Jimmie, *Satis Polito*, AB Ask & Lycke, 2013, s. 140 – 141.

⁴¹ Åkesson, Jimmie, *Satis Polito*, AB Ask & Lycke, 2013, s. 141 – 145.

Åkesson tycker därför att det är dags att debattera frågan om att begränsa invandrarnas tillgång till de svenska välfärdssystemen.⁴²

3.1.10 Jimmie Åkesson – Det moderna folkhemmet

I boken beskriver Jimmie Åkesson sin politiska filosofi och sina drivkrafter. Han klargör att det övergripande målet för Sverigedemokraterna är skapandet av ett nytt modernt folkhem. Åkesson beskriver sin uppväxt som att han växte upp i en tid, då effekterna från omdaning från folkhemmet till det moderna Sverige började bli synliga.⁴³

Åkesson beskriver folkhemmet som ett gemensamt hem för alla medborgare och parafraserar Per-Albin Hanssons formulering om ett hem, som saknar kelgrisar och styvbarn. Flera gånger i boken hänvisar Åkesson till folkhemstalet. Därför blir det möjligt att tolka att Åkesson menar att folkhemsepoken startar i och med Per-Albin Hanssons folkhemstal 1928. I Åkessons folkhem känner sig de äldre trygga, i det hemmet känner ingen någon högre grad av självförakt och det finns inte några gettoliknande stadsdelar. Åkesson beskriver också att han är övertygad att om Per-Albin Hansson hade levt idag, så hade han varit Sverigedemokrat. Som svar på den kritik som Åkesson fick av dem, som han beskriver som den vänsterinriktade falangen i det socialliberala etablissemang, säger Åkesson att det inte är han som har ändrat sina åsikter utan att det är Socialdemokraterna som har övergivit sin gamla ide om folkhemmet. Därmed har Sverigedemokraterna tagit upp den i syfte att återupprätta den. Den enda kritik som Åkesson riktar mot Per-Albin Hansson är, att han vid sidan av retoriken om samanhållning också argumenterade för socialisering och kraftigare arvsbeskattning. Enligt Åkesson är folkhemmet ett tryggt och enat samhälle utan motsättningar. Folkhemmet kan inte skapas utan en stark gemensam identitet som håller ihop samhället. Åkesson betecknar sin politiska filosofi som socialkonservatism. Han beskriver den som att den bejakar delar från både den traditionella högern och den traditionella vänstern. Från högern hämtar socialkonservatism en känsla för lag och ordning och den delar vänsterns krav på omhändertagande av samhällets svaga grupper. Åkesson menar att en viktig orsak

⁴² Åkesson, Jimmie, *Satis Polito*, AB Ask & Lycke, 2013, s. 159 - 163.

⁴³ Åkesson, Jimmie, *Det moderna folkhemmet*, AB Ask & Lycke, 2018, s. 24.

till Sveriges utveckling under 1900-talet var att Socialdemokraterna lyckades fånga upp centrala konservativa värderingar och sätta dom före klasskampen. Enligt honom har dagens socialdemokrater glömt bort två viktiga beståndsdelar i sin ideologi, nämligen nationalismen och konservatismen. Åkesson går så långt att han beskriver dagens socialdemokrater som att dom aktivt bekämpar och föraktar nationen. Åkesson menar att nationalstaten är den bästa modellen för att bygga stabilitet, samförstånd, välfärd och fred.⁴⁴

Det största hotet mot folkhemmet är enligt Åkesson den kravlösa invandringspolitiken, som beskrivs som extrem. Han skriver att invandringen de senaste decennierna främst har kommit från, jämfört med Sverige, kulturellt avlägsna länder. Han påpekar vidare att problemet är att Sverige har haft massinvandring på cirka en miljon på 10 år. Det är högt jämfört med andra europeiska länder. Det finns också en ovilja bland en del av invandrarna att anpassa sig till det svenska samhället. Tillika finns det en svensk mentalitet av att svensk kultur inte existerar och att det är den svenska kulturen som skall anpassa sig till invandrarna och inte tvärtom. Åkesson förslag på lösning av invandringspolitiken är att ställa krav på invandrarna; att ställa krav på anpassning, att ställa krav på egen försörjning och att ställa krav på laglydighet och skötsamhet.⁴⁵

3.1.11 Jimmie Åkessons – Tio år som partiledare 2005-2015

Den här boken är, som titeln antyder en antologi av texter och tal från Jimmie Åkessons första tio år som partiledare. Historiebruk av folkhemmet förekommer i regel inte i urvalet, men det dyker ändå upp på några få ställen.

Första gången det förekommer en antydning om historiebruk är i Jimmie Åkessons första maj-tal 2006. ”Vi står över alla särintressen”. I talet kritiserar han Socialdemokraterna och LO:s reklamkampanj ”Vi bygger Sverige”. Åkesson säger att det är just Socialdemokraterna och LO, som ägnat de senaste 30 - 40 åren till att radera det land som i stort sett var färdigbyggt. Som en del av ett utlägg om ett arbetsmarknadspolitiskt förslag från Centerpartiet gör Åkesson gällande, att han och

⁴⁴ Åkesson, Jimmie, *Det moderna folkhemmet*, AB Ask & Lycke, 2018, s. 33 - 62.

⁴⁵ Åkesson, Jimmie, *Det moderna folkhemmet*, AB Ask & Lycke, 2018, s. 89 -92.

Sverigedemokraterna till skillnad från de övriga partierna och intressenterna, står över enskilda sakintressen och fokuserar på vad som är bäst för hela Sverige. Åkesson går därefter vidare till vad han ser som det stora problemet med Sverige idag, och det är den ansvarslösa invandringspolitiken. Åkesson menar att det kommer att bli mycket svårt att få flera 100-tusentals nyanlända personer i arbete, när Sverige idag 2006 har stora problem med att få den inhemska befolkningen i arbetet.⁴⁶

Nästa gång som folkhemsbegreppet används är i Almedalstalet från 2011, benämnt ”Sverige kan åter bli det goda hemmet”. De relevanta delarna av detta tal återfinns i Åkesson bok ”Det moderna folkhemmet” och har analyserats där.⁴⁷

Samma sak gäller för nästa folkhemsreferens, i talet ”Förändring, framåt, tillsammans”, som hölls vid landsdagarna i Göteborg den 26 november 2011.⁴⁸

3.1.12 Dokumentär - Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia

Dokumentären börjar med påståendet att Socialdemokraterna har mörkat sin historia under de senaste 100 åren som partiet har dominerat svensk politik. Syftet med dokumentären är att lyfta fram Socialdemokraternas, enligt Sverigedemokraterna, mörka och okända historia i ljuset.

I dokumentärens introduktion beskrivs Socialdemokraterna som en hatisk och våldsam rörelse. Hinke Bergegren beskrivs som en av partiets tidiga ideologer. I referat från partiets andra kongress förespråkar han mord och argumenterar för vikten av att ingjuta hat i de egna leden, för att de skall kunna utföra det våld som krävs. Efter introduktionen delas dokumentären in i ett flertal avsnitt, som vart och

⁴⁶ Åkesson, Jimmie, *Tio år som partiledare 2005-2015. Samlade tal, texter och bilder i urval*, AB Ask & Lycke, 2016., s. 14 - 15.

⁴⁷ Åkesson, Jimmie, *Tio år som partiledare 2005-2015. Samlade tal, texter och bilder i urval*, AB Ask & Lycke, 2016., s. 74 - 75.

⁴⁸ Åkesson, Jimmie, *Tio år som partiledare 2005-2015. Samlade tal, texter och bilder i urval*, AB Ask & Lycke, 2016., s. 88 - 89.

ett beskrivs nedan. I dokumentären nämns aldrig begreppet folkhemmet, men dokumentärens ämnen spänner över folkhemsperioden. Den generella strukturen i dokumentären är att introducera ämnen genom att ta upp citat från ledande socialdemokrater från början av 1900-talet för att sedan gå vidare till mitten av 1900-talet där merparten av dokumentärens utrymme spenderas.⁴⁹

Rasbiologi

Det första avsnittet heter rasbiologi. Det tidiga socialdemokratiska partiet tycks ha en klar och tydlig linje över hur samhället skall vara. Folket skall var likställt ekonomiskt, socialt och även biologiskt. Ledande socialdemokrater beskrivs som djupt oroade över det, som de ser som försämringar av de nordiska raselementen. Partiet driver därför igenom instiftandet av det rasbiologiska institutet i Uppsala. Institutet var det första statligt finansierade rasbiologiska institutet i världen. Deras metoder av kategorisering av olika raser skall ha varit banbrytande och bildade en standard, som bland annat var avgörande för nazitysklands förintelsepolitik. Tyskland fick 1933 sitt eget rasbiologiska institut men det lades ner efter kriget. Det svenska rasbiologiska institutet däremot kom att finnas kvar även efter kriget eftersom den rasbiologiska idén var stark inom Socialdemokraterna. Tage Erlander citeras från en debatt 1965: ”vi svenskar lever i en oändligt mycket lyckligare situation. Vårt lands befolkning är homogen, inte bara i fråga om rasen utan också i många andra avseenden.”⁵⁰

Nazisterna

Avsnittet börjar med en beskrivning av inskränkningar i yttrande och tryckfriheten, som genomfördes under andra världskriget. Dessa inskränkningar beskrivs som till förmån för Tyskland, då det var tyskkritiska tidningar som drabbades av de nya restriktionerna. Som ett exempel på detta hade 17 svenska tidningar kommit överens om att publicera information om tyskarnas brott mot den norska motståndsrörelsen 1942. Dock hade den svenska säkerhetspolisen fått kännedom om den förestående publiceringen och lyckades stoppa densamma. Den svenska regeringen skall också ha försökt att stoppa den norska konungens flykt från Norge till Storbritannien via Sverige. Han stoppades vid den svenska gränsen. Den svenska regeringen begärde

⁴⁹ Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär, 2018.

⁵⁰ Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär, 2018.

att den norske konungen skulle gripas. Konungen läts åka tillbaka till Norge och lyckades så småningom fly till Storbritannien. Detta skedde helt utan Sveriges hjälp. Sverige tillät även järnvägstransporter av tyska soldater och krigsmateriel genom Sverige. Detta tror man har haft en avgörande betydelse för tyskarnas förmåga att genomföra invasionen av Norge och fortsätta kriget. Genom hela avsnittet understryks det att det är Per-Albin Hanssons regering som genomför den här eftergiftspolitiken. Per-Albin Hansson själv beskrivs som högst ovillig att kritisera Tyskland på något sätt och att han vill göra förhållandet gentemot Tyskland så enkelt som möjligt och samtidigt med målet att bevara den svenska neutraliteten. Per-Albin Hansson skall i möte med den tyske ambassadören sagt, att det inte finns någon förnuftig människa i Sverige som önskar ett tyskt nederlag.⁵¹

Judarna

I avsnittet beskrivs Socialdemokraterna som djupt antisemitiska. Det framhävs att Per-Albin Hansson var chefredaktör för tidningen Fram, som var den socialdemokratiska ungdomstidningen som verkade medan 1903 och 1912. Denna tidning publicerade en del artiklar med antisemitiskt innehåll. En annan socialdemokrat som lyfts fram för sina antisemitiska åsikter är Arthur Engberg som befordras till ecklesiastikminister i Per-Albin Hansson regering 1932, trots att han nyligen gjort antisemitiska uttalanden. I avsnittet beskrivs det att judar inte klassades som politiska flyktingar enligt svensk lag under den nazi-tyska tidsperioden. Sverige tog heller inte emot speciellt många judar under kriget. Dessutom begärde Sverige att de tyska myndigheterna speciellt skulle märka ut i passen vilka som var av judisk härkomst. Sverige registrerade också härkomsten hos de utländska medborgare som vistades i Sverige. Det här registret läcktes sedermera till nazi-Tyskland.⁵²

Tandexperimenten

I det här avsnittet beskrivs socialdemokrater, till exempel Arthur Engberg, som besatta av rasbiologi och inte främmande för att begå mord i syfte att åstadkomma sina mål med en ren och funktionsduglig svensk folkstam. Därefter beskrivs nazisternas mord av funktions- och sinnessjuka på mentalsjukhus. Man framhäver att ens stor del av de som dog på nazisternas mentalsjukhus gjorde det på grund av

⁵¹ Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär, 2018.

⁵² Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär, 2018.

en medveten undernäring. Därefter påstås att liknande metoder användes på Vipeholms sjukhus strax utanför Lund, som var Sveriges första anstalt för sinnesslöa. Under kriget ökade dödligheten bland patienterna på Vipeholm. Det förekom kraftiga viktnedgångar hos patienterna strax före deras död. Senare beskrivs de så kallade Vipeholmsexperimenten, som ägde rum under sent 1940-tal och tidigt 1950-tal. Experimentet gick ut på att medvetet ge utvecklingsstörda patienter karies med hjälp av godis, i syfte att utforska vilka effekter sötsaker hade på tänderna. Det framhävs att allt det här hände under två socialdemokratiska regeringar, ledda av Per-Albin Hansson respektive Tage Erlander.⁵³

Tvångssteriliseringarna

I avsnittet beskrivs Socialdemokraterna som drivande i genomförandet av tvångssteriliseringpolitiken. Det tas upp att Nazityskland i sin propaganda motiverade sin tvångssterilisering med att Sverige förde en liknande politik. Steriliseringslagstiftningen genomfördes i tre omgångar. Den första steriliseringslagen kom 1922. Denna lag tillät dock endast sterilisering om patienten samtyckte. Den andra steriliseringslagen kom 1934 och gjorde det möjligt för läkare att fatta beslut om sterilisering av psykiskt sjuka utan patientens samtycke. Denna lag kom att få kritik av de socialdemokratiska ideologerna och akademikerna, Alva och Gunnar Myrdal, som menade att lagen var alltför tandlös. De ville ha möjlighet att tvångssterilisera människor på social grund. Makarna Myrdal fick igenom sina tankar och den nya steriliseringslagen från 1941 tillät tvångssterilisering på social grund. Sammanlagt skall 63 000 människor ha tvångssteriliserats i Sverige från 1934 till 1976. I avsnittet understryks det konstant att steriliseringspolitiken var en socialdemokratisk idé och att den genomfördes under regeringarna Hansson, Erlander och Palme. Det tas även upp att steriliseringslagen fortfarande gällde när den nuvarande socialdemokratiske statsministern och partiledaren Stefan Löfven gick med i partiet 1970.⁵⁴

Dokumentären avslutas med en summering av innehållet där Socialdemokraterna hålls ensamt ansvarig för den förda politiken. Det fastställs att inget annat parti har censurerat medierna så mycket som Socialdemokraterna har gjort. Inget annat parti

⁵³ Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär, 2018.

⁵⁴ Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär, 2018.

har delat in människor i olika raser så som Socialdemokraterna har gjort. Inget annat parti har hjälpt nazi-Tyskland så mycket som Socialdemokraterna har gjort. Inget annat parti har tvångssteriliserat människor så mycket som Socialdemokraterna har gjort. Och inget annat parti har experimenterat på förståndshandikappade så mycket som Socialdemokraterna har gjort.⁵⁵

3.2 Socialdemokraterna

3.2.1 Partiprogram 1990

I 1990 års partiprogram ger Socialdemokraterna sin syn på Sveriges politiska utveckling från avskaffandet av bondesamhället fram till nutid. Enligt Socialdemokraterna var det agrara Sverige ett samhälle präglad av hårda livsvillkor och stora klasskillnader. Industrialismens genombrott innebar enligt Socialdemokraterna att förutsättningarna för att leva ett bekvämt liv ökade, men partiet menar också att den nya massproduktionen i fabriker frantog arbetaren kontrollen över sitt specifika arbete. Socialdemokraterna menar att det fanns stora intressekonflikter mellan arbetarna och kapitalägarna. Arbetarna blir tvungna att ständigt kämpa för bättre levnadsförhållanden med en kapitalklass emot sig. Socialdemokraterna hävdar, att det var först genom att ena arbetarrörelsen som demokratin kunde införas, även om man tillstår att man hade hjälp av liberala delar av borgerligheten i detta projekt. När arbetarrörelsen hade erövat den politiska makten så satte den omedelbart igång med reformarbetet. Områden som tidigare hade stått under kapitalismens kontroll undantogs nu marknadens logik i syfte att tjäna den breda allmänheten. Massfattigdomen och massarbetslösheten undanröjdes. En grundbult i den socialdemokratiska ideologin är att reformerna omfattar alla avsett samhällsställning. Socialdemokraterna framhäver det positiva i utbredningen av kooperativismen, och påstår att den har bidragit till positiv ekonomisk utveckling. Samtidigt framhäver Socialdemokraterna också de regleringar som införts på kapitalägare som någonting positivt. Socialdemokraterna summerar den här sektionen av partiprogrammet med att efter stora strider mellan

⁵⁵ Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär, 2018.

arbete och kapital så har stora jämlikhetsreformer genomförts och att Sverige trots stora fel och brister är ett ganska bra land att leva i. En sak att reflektera över är den här sektionens namn, som är ”På väg mot folkhemmet”. Den här titeln indikerar att Socialdemokraterna vid den här tiden inte ser folkhemmet som förverkligat utan att det är något som fortfarande behöver utvecklas och förbättras.⁵⁶

3.2.2 Partiprogram 2001

I 2001 års partiprogram förekommer begreppet folkhemmet endast en gång och det har då med miljöpolitik att göra. Under rubriken ”Det gröna folkhemmet” redogör Socialdemokraterna för sin vision om ett samhälle som inte överutnyttjar jordens resurser och som vill förena ett miljövänligt samhälle med en hållbar mänsklig utveckling.⁵⁷

Bara för att själva folkhemsbegreppet inte är speciellt framträdande i 2001 års partiprogram, betyder det inte att Socialdemokraterna försitter möjligheten att ge sin syn på dess egen och Sveriges politiska utveckling under de senaste 100 åren. Historien börjar med att den svenska arbetarrörelsen fick spendera sina första decennier med att driva igenom den politiska demokratin. I denna kamp fick Socialdemokraterna stöd av liberaler och stod emot en till demokratin negativt inställd konservativ borgerlighet. När den politiska makten var erövrad kunde arbetarrörelsen ta itu med sin politiska agenda av ökad frihet och jämlikhet. Exempel på konkreta reformer som Socialdemokraterna genomförde under andra hälften av 1900-talet var gratis sjukvård, allmän utbildning, barn- och äldreomsorg till alla. Med hjälp av kollektivavtal och arbetsrättslagstiftning hjälpte Socialdemokraterna till att befria befolkningen från orimliga arbets- och lönevillkor. Socialdemokraterna ger också sin syn på vad som hotar välfärdsbygget i deras ögon. Socialdemokraterna är starkt kritiska till den kritik mot välfärdsreformer som kom mot slutet av 1900-talet, vilket enligt Socialdemokraterna bottnade i ett uppsving för nyliberala och konservativa idéer. Socialdemokraterna beskriver kritikerna som att de menar att välfärdsreformerna

⁵⁶ Socialdemokraternas partiprogram 1990, 1990, s. 4 – 6.

⁵⁷ Socialdemokraternas partiprogram 2001, 2001, s. 24 - 25.

tog ifrån människorna deras eget ansvar, urholkade deras initiativförmåga och försvagade samhällsekonomin. Den kapitalistiska modellen att om effektiviteten i samhället skall ökas så måste tryggheten för de enskilda människorna minska, ser Socialdemokraterna som kapitalistisk propaganda som saknar förankring i verkligheten.⁵⁸

3.2.3 Principprogram 2013

I 2013 års principprogram förekommer inte begreppet folkhemmet en enda gång och historieskrivningen är också minimal. Den enda konkreta förekomsten av historieskrivning är att det var Socialdemokraterna tillsammans med liberalerna som drev igenom genomförandet av demokratin, samt att Socialdemokraterna skriver att borgerliga politiker har fört en politik som leder till en ökad ojämlikhet.⁵⁹

3.2.4 Valmanifest antagna 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010, 2014 och 2018

I valmanifesten från 1991, 1994, 1998 och 2002 förekommer i princip inte någon historieskrivning alls och folkhemmet nämns inte heller.^{60 61 62 63}

I 2006 års valmanifestet finns det en formulering om det gröna folkhemmet. Det har att göra med miljöpolitik och inkluderar ett antal mål som till exempel att Sveriges beroende av olja ska brytas till 2020.⁶⁴

⁵⁸ Socialdemokraternas partiprogram 2001, 2001, s. 8 - 11.

⁵⁹ Socialdemokraternas principprogram 2013, 2013, s. 19 - 21.

⁶⁰ Socialdemokraternas valmanifest 1991, 1991.

⁶¹ Socialdemokraternas valmanifest 1994, 1994.

⁶² Socialdemokraternas valmanifest 1998, 1998.

⁶³ Socialdemokraternas valmanifest 2002, 2002.

⁶⁴ Socialdemokraternas valmanifest 2006, 2006, s. 6.

I valmanifesten från 2010, 2014 och 2018 förekommer heller inte någon historieskrivning och folkhemmet nämns inte alls.^{65 66 67}

3.2.5 Mona Sahlins – Möjligheternas land

I boken presenterar Mona Sahlin ingen sammanhängande berättelse om folkhemmet eller Socialdemokraternas historia. Det förekommer ett flertal referenser till socialdemokratiska politiker som var aktiva under folkhemsepoken. Vanligtvis görs dessa referenser i syfte att påvisa kontrasterna mellan Socialdemokraternas politik under hennes ordförandeskap och borgerlig politik. Boken är också mer ämnesbaserad och följer inte någon tydlig kronologi.

Sahlin menar att Socialdemokraterna har en lång idétradition av att sätta individen i centrum. Som belegg för detta hänvisar hon till Hjalmar Branting, som ansåg att varje människa har rätt till självförverkligande oavsett sina sociala förhållanden. Sahlin hänvisar också till Per-Albin Hanssons folkhemstal och då speciellt frasen om kelgrisar och styvbarn. Och om Tage Erlanders vision om det starka samhället där smarta gemensamma lösningar på samhällsproblem skulle kunna ge varje människa en chans att utvecklas.⁶⁸

Sahlin beskriver att Socialdemokraterna byggde upp en välfärdsstat med tryggheten som ledstjärna. Detta följt av ett Tage Erlandercitat; ”Trygghet har ett enormt frihetsvärde”, och här listas de olika trygghetssystemen upp i form av den avgiftsfria utbildningen, den fria sjukvården, barnomsorgen och äldreomsorgen. Efter detta hänvisar Sahlin till Gustav Möller, en socialdemokratisk socialminister som var verksam från och till från 1924 fram till 1951. Sahlin parafraiserar honom med formuleringen att endast det bästa är gott nog åt folket.⁶⁹

Sahlin skriver också att rätten till utbildning är en viktig fråga i hennes samhällsbygge. Hon hänvisar till Olof Palmes inlägg i debatten om införandet av

⁶⁵ Socialdemokraternas valmanifest 2010, 2010.

⁶⁶ Socialdemokraternas valmanifest 2014, 2014.

⁶⁷ Socialdemokraternas valmanifest 2018, 2018.

⁶⁸ Sahlin, 2010, 2010, s. 11 - 12.

⁶⁹ Sahlin, 2010, 2010, s. 210.

den allmänna grundskolan, där hon citerar Olof Palme ”Okunnigheten är den säkraste garantin för fåtalets kontroll över samhället”.⁷⁰

En annan viktig grundpelare i Sahlins politik är ståndpunkten om full sysselsättning. Sahlin menar att detta mål är av stor vikt och hänvisar till Ernst Wigforss, S finansminister under 1920-, 1930- och 1940-talet, som likt Sahlin debatterade för en full sysselsättning. I en debatt om den ekonomiska politiken så kritiserade Wigforss sina borgerliga motståndare som menade att det var mer effektivt att spara sig ut ur en lågkonjunktur. Wigforss menade tvärtom att det var viktigt att spara i högkonjunktur och att investera i lågkonjunktur.⁷¹

Som en del i ett längre resonemang om att utestänga Sverigedemokraterna från politiskt inflytande, ser Sahlin tillbaka på sina samtal med Gunnar Sträng, socialdemokratisk finansminister 1955 - 1976, där Gunnar Sträng pratar om Socialdemokraternas kamp för att hålla rent mot nazismen på 1930-talet. Gunnar Sträng menar att det inte var bondeförbundare, folkpartister eller högermän som tog kampen gentemot nazismen, utan att det var Socialdemokraterna som fick göra detta jobb.⁷²

Mona Sahlin beskriver också att det var Olof Palme som väckte hennes utrikespolitiska engagemang och gjorde henne till socialdemokrat och internationalist.⁷³

3.2.6 Göran Persson – Den som är satt i skuld är icke fri

Göran Perssons bok handlar först och främst om den finansiella krisen på 1990-talet, men boken tar även upp ämnen som hans uppväxt och karriär fram tills boken skrevs 1997. Själva begreppet folkhemmet nämns inte i Perssons bok, men han beskriver

⁷⁰ Sahlin, 2010, 2010, s. 26.

⁷¹ Sahlin, 2010, 2010, s. 37.

⁷² Sahlin, 2010, 2010, s. 199 - 200.

⁷³ Sahlin, 2010, 2010, s. 258, 284.

sin uppväxt som en tid av ekonomisk och social framgång och sammanhållning i landet.

Persson börjar med att beskriva sina föräldrar som fattiga och att de kämpade hårt för att inte stå i skuld till någon vilket har präglat Perssons syn på skuldsättning. Persson beskriver sin egen barndom som knaper och hur han och hans fyra syskon sov i samma rum. Hans fars arbetsvillkor var osäkra, och situationen med små finansiella resurser gjorde att han tvingades att tjäna egna pengar för att kunna hantera sina utgifter. Det var inte förrän rekordåren i slutet på 1950- och början av 1960-talet som familjen Persson började få det bättre ställt ekonomiskt.⁷⁴

Persson beskriver framförallt bilen som en stor frihetssymbol och påminner om att bilen var en statussymbol bara var 35 år före bokens utgivning, reserverad för de välbärgade.⁷⁵

En annan viktig förändring som den förbättrade ekonomin förde med sig var, att den möjliggjorde att Persson blev den första i sin familj som kunde studera vidare efter folkskolan. Persson beskriver att detta troligen inte hade varit möjligt om han hade varit född tidigare i sin syskonskara, då hade han istället blivit tvungen att arbeta och bidra till familjens försörjning.⁷⁶

Persson beskrivning av samhället som han växte upp i, tecknar bilden av ett sammanhållet Sverige som präglas av jämlikhet och av de välfärdsreformer som infördes av Socialdemokratiska regeringar under 1950- och 1960-talet. Andra faktorer som Persson pekar ut som nyckelfaktorer i Sveriges framgångar under den här tiden är den solidariska lönepolitiken, den aktiva arbetsmarknadspolitiken och samförståndet mellan parterna på arbetsmarknaden. Detta gjorde att inflationen var låg och tillväxten hög. Persson menar att vi saknade den typen av gemensamma mål

⁷⁴ Persson, 1997, 1997, s. 11.

⁷⁵ Persson, 1997, 1997, s. 12.

⁷⁶ Persson, 1997, 1997, s. 14 - 15.

under 1970- och 1980-talen, men hoppas att det skall gå att samla folket kring ett nytt mål, nämligen det ekologiskt uthålliga samhället.⁷⁷

3.2.7 Vår historia. En del av Socialdemokraternas medlemsutbildning

Syftet med dokumentet är enligt Socialdemokraterna att läsaren skall kunna använda informationen till att lära och dra nytt av historien och inte att läsaren skall vördas av nostalgi. I dokumentet finns en hel sektion kallat folkhemsepoken. Folkhemsepoken börjar med att Per-Albin Hansson blir partiordförande efter Hjalmar Brantings död och sedan efter visst motstånd lägger han an en ny linje. Den är mer inriktad på samförstånd och gemenskap än konflikt och konfrontation. Sedan citeras delar av Per-Albin Hanssons folkhemstal från 1928. I citatet framkommer en stark betoning på gemenskap och att jämlikhet råder i det ideala samhället. Det finns också stora behov av att utjämna klasskillnader och införa ekonomisk demokrati.⁷⁸

Socialdemokraterna beskriver den ekonomiska politiken på 1920-talet som en politik vars förklaringsmodell av den ekonomiska krisen gick ut på att lönerna var för höga. Ekonomin skulle dra igång om arbetarna sänkte sina löner och drog in på sina utgifter. Mot den tanken ställs i historieskrivningen John Maynard Keynes om att ekonomiska kriser inte beror på för höga kostnader utan på brist på efterfrågan. Regeringen kan råda bot på detta genom en aktiv ekonomisk politik. 1933 fick Socialdemokraterna stöd i riksdagen för ett krispaket som var starkt påverkat av Keynes teorier. Detta paket innehöll reformer såsom stöd till jordbruket och arbetsmarknadsinsatser. Den här politiken beskrivs som grundläggande för senare välfärdsreformer. Under 1930-talet påbörjades flera stora välfärdsreformer såsom ny folkpension, arbetslöshetsförsäkring, förebyggande hälso- och sjukvård, barnbidrag och bostadsbidrag. Nyckelpersonerna bakom alla dessa reformer var Alva Myrdal och Gustav Möller. Deras övergripande filosofi går ut på att koppla en solidarisk välfärdsstat med medborgarskapet och tanken om en produktiv socialpolitik, dvs en ide om att människors produktivitet förbättras om dom får en

⁷⁷ Persson, 1997, 1997, s. 16.

⁷⁸ Vår historia, 2016, s. 33.

bättre levnadsstandard. Över lag beskriver Socialdemokraterna 1930-talet som en förhållandevis framgångsrik period för sig själva och för Sverige. Det sociala reformarbetet hade kommit igång och man hade lyckats etablera starka regeringar med hjälp av Bondeförbundet.⁷⁹

Sveriges läge under kriget tycker man vara inpressat mellan länder som var ockuperade av Sovjet och Ryssland. Sverige hade då en samlingsregering, som bestod av samtliga riksdagspartier förutom kommunisterna. Sverige var tvingat att föra en svår balansgång för att hålla Sverige utanför kriget. Socialdemokraterna menar att en berättigad kritik har riktats mot samlingsregeringen när det kommer till export av järnmalm till Tyskland och till trupptransporterna genom Sverige under kriget. Socialdemokraterna hävdar att man trots allt klarade krigsåren ganska bra. Ransoneringspolitiken hade fungerat bättre än vad den gjort under första världskriget. Socialdemokraterna fick på köpet en stor erfarenhet av hur näringslivet fungerar. Det skulle visa sig bli användbart för senare tiders reformarbete.⁸⁰

Efter andra världskriget började reformarbetet att ta fart på allvar. Gustav Möllers dröm om att ingen pensionär skulle behöva söka hjälp hos fattigvården uppfylldes. Ett antal reformer sjösattes som allmänt barnbidrag, pensionerna höjdes, kommunalt bostadstillägg för pensionärer infördes, semestern förlängdes och en allmän sjukförsäkring tillkom. Tage Erlander lanserade under den här tiden begreppet ”Det starka samhället”. Hans huvudtes var att den ökade privata konsumtionen skulle följas av större offentliga investeringar, vilket förde med sig att skatterna successivt höjdes. Den enda kritiken mot Erlander som framfördes i materialet är att han var ytterst restriktiv med att utnämna kvinnliga statsråd.⁸¹

Samtidigt som ekonomin expanderade rådde den så kallade Rehn-Meidnermodellen på den svenska arbetsmarknaden, Den gick ut på att staten skulle bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik, vilket innebär att staten gav bidrag till att utbilda arbetslösa

⁷⁹ Vår historia, 2016, s. 34 - 35.

⁸⁰ Vår historia, 2016, s. 37 - 38.

⁸¹ Vår historia, 2016, s. 40 - 41.

till branscher, som saknade arbetskraft och sedan flytta dom arbetslösa till de regioner där det fanns jobb.⁸²

Socialdemokraterna beskriver också hur det ökade välståndet förde med sig att Sverige med tiden öppnade upp för arbetskraftsinvandring. Till följd av väpnade konflikter blev asylinvandringen från icke-europeiska länder allt större. Socialdemokraterna uttrycker en viss besvikelse över hur invandrarna har behandlats i det svenska samhället och även i det politiska systemet. Som ett graverande exempel så har valdeltagande bland invandrare endast varit som högst ca 60%. Detta var 1976, första gången som invandrare med uppehållstillstånd fick rätt att rösta i kommunalvalet. Sedan dess har valdeltagandet sjunkit ytterligare. Politiska företrädare med invandrarbakgrund har också osynliggjorts i Socialdemokraternas historia.⁸³

Olof Palme blev vald till ny partiordförande och statsminister 1969. Han beskrivs som en överklasspojke som i ungdomen blev övertygad socialdemokrat. Han var en lysande retoriker, internationalist och jämställdhetspolitiker. Under hans första regeringsperiod genomfördes flera stora reformer på arbetsmarknads- och jämställdhetsområdet såsom avskaffandet av sambeskattningen mellan makar, införandet av föräldraförsäkringen och fri abort. På arbetsmarknadsområdet lyftes följande reformer fram; lagen om anställningsskydd (LAS) och medbestämmandelagen (MBL). Det diskuterades även löntagarfonder, som infördes efter Socialdemokraternas valseger 1982. Löntagarfonder beskrivs som ett verktyg för att komma åt företags övervinster och för att öka det demokratiska inflytandet. Löntagarfonder avskaffades 1992. De medel som fanns i fonderna flyttades dels till pensionssystemen, men en del gick också till att stödja forskningen.⁸⁴

Socialdemokraterna menar att en viktig orsak till att partiet förlorade valet 1976 var kärnkraftsfrågan. Denna kom docka att skapa problem för den nya borgerliga

⁸² Vår historia, 2016, s. 46.

⁸³ Vår historia, 2016, s. 48.

⁸⁴ Vår historia, 2016, s. 49 - 52.

regeringen. Eftersom ekonomin gick sämre under de borgerligas regeringsperiod kunde Socialdemokraterna ta tillbaka regeringsmakten i valet 1982.⁸⁵

Det framgår inte av texten exakt när folkhemsepoken tar slut, men eftersom undersektionen kring folkhemsepoken i utbildningsdokumentet sträcker sig i huvudsak till 1976 är det rimligt att anta att folkhemsepoken enligt Socialdemokraterna avslutas i stora drag vid valnederlaget detta år.

3.2.8 Stefan Löfvens tal

Det förekommer mycket lite historiebruk i de tal som Stefan Löfven har hållit sedan han blev partiledare för Socialdemokraterna 2012. Vändigt lite av detta är relaterat till folkhemmet. Själva begreppet nämns vändigt sparsamt i materialet. Jag har analyserat Stefan Löfvens 84 tal och funnit att endast fem av dem är relevanta för denna uppsats. Dessa kommenteras nedan:

I sitt installationstal som partiledare säger Löfven några korta ord om sina företrädare på posten. Där beskriver han Per-Albin Hansson som en genial man med en genial idé. Folkhemmet var enligt Löfven en genial idé eftersom den gick ut på att landet skulle fungera som en familj, vilket svenska folket insåg när de sociala reformerna väl hade genomförts. Vidare beskrivs Tage Erlander som en landsfader och Olof Palme som mannen som tog Sverige ut i världen och världen till Sverige. Den sistnämnde var också en person med stor social kompetens som gärna gick runt och pratade med vanligt folk på de arbetsplatser som han besökte.⁸⁶

Löfven utvecklar sin syn på Palme i ett tal på Olof Palmes minnesdag 2016. Utöver beskrivningen av Palme som en stor internationalist och som en person som tidigt såg framtidens globalisering lyfter Löfven också fram att Palme var en person som stretade på trots ständiga motgångar. Hit räknas oljekrisen på 1970-talet och

⁸⁵ Vår historia, 2016, s. 53.

⁸⁶ Stefan Löfvens tal. Installationstalet 2013, 2013.

valnederlaget 1976. Vid sidan av detta var den viktigaste lärdomen som Löfven tog till sig från Palme, att världen är föränderlig och att vi själva formar vår framtid.⁸⁷

Senare samma år gör Löfven ett inlägg i debatten om låglönejobb i sitt tal vid kommunkonferensen i Örebro. Löfven menade att argumentationen går att känna igen från svunna dagar. På 1930-talet var det arbetarna som inte skulle få några jobb om inte lönerna sänktes och på 1960-talet var det kvinnorna som måste sänka sina löner för att kunna få jobb.⁸⁸

I talet vid partikongressen i Örebro 2019 tar Löfven upp valrörelsen 1932 och efterföljande förhandlingar med Bondeförbundet. Han beskriver det som att det fanns stora motsättningar mellan partierna, men att de lyckades enas i en kompromiss som lade grunden till den kommande moderna välfärdsstaten. Senare i samma tal lade Löfven vikt vid utbildning för alla som en viktig förutsättning för samhällsutvecklingen och beskriver det som att det var Socialdemokraterna som öppnade upp högre utbildning för alla oavsett klass. Detta påbörjades på 1950-talet.⁸⁹

I sitt öppningsanförande vid partiledardebatten i riksdagen den 12 juni 2019 påpekar Stefan Löfven att vi stod på tröskeln till ett nytt 20-tal. Därefter knyter Löfven an till Per-Albins folkhemstal och citerar då Per-Albin Hansson specifikt: ”Här råder visserligen en formell likhet, likheten i politiska rättigheter, men socialt består ännu klassamhället”. Löfven hävdar sedan att denna formulering är tillämpbar även på dagens Sverige och föreslår att Sverige som samhälle bör tackla problemen på samma sätt som gjordes då för cirka 100 år sedan. För att bekämpa klassamhället vill Löfven se en större social rättvisa. Den skall åstadkommas med massiva och landsomfattande välfärdssatsningar. Detta samhälle skall inte nöja sig med att sysselsättningen har ökat med 350 000 under de senaste åren, utan arbetslösheten skall fortsatt bekämpas. I detta samhälle skall det finnas välbemannade polisstationer, välskötta vårdcentraler och välkomnande ålderdomshem. Löfven påpekar också att det blir en svår uppgift att åstadkomma allt detta och att det

⁸⁷ Stefan Löfvens tal. OP 30 - Arbetet för en jämlik framtid 2016, 2016.

⁸⁸ Stefan Löfvens tal. Den svenska modellens styrka, 2016.

⁸⁹ Stefan Löfvens tal. Tal på partikongressen i Örebro, 2019.

kommer att krävas samarbete och kompromissande, men avslutar med att påpeka att Sverige för knappt 100 år sedan gick från att vara ett land med hungerkravaller och massmigration till en världsledande välfärdsstat.⁹⁰

3.3 Jämförande analys och slutsatser

Den röda tråden i den socialdemokratiska historieskrivningen är att det var de och resten av arbetarrörelsen som skapade folkhemmet. Socialdemokraterna menar att grunden till folkhemmet formades av Per-Albin Hansson i folkhemstalet 1928 och att det socialdemokratiska maktövertagandet 1932 utgör startpunkten på folkhemsepoken.

I Socialdemokraternas idékonstruktion så bygger folkhemmet nästan helt på genomförandet av sociala reformer med en stark betoning på universella principer. Dessa reformer finansieras med hjälp av omfördelning av ekonomiska resurser.

Sverigedemokraterna uppmärksammar också socialpolitik i sin idékonstruktion. För dem är den huvudsakliga motorn i folkhemmet den svenska kulturella gemenskapen. Sverigedemokraterna värnar den universalistiska komponenten i folkhemmet även om de stundtals lyfter frågan om att begränsa invandrares tillgång till de svenska välfärdssystemen.

Det finns också tydliga tecken på att båda partierna har förändrats över tid. I början av Socialdemokraternas historieskrivning beskrivs folkhemmet som en ohejdbar form av framgångar som fortfarande pågår. Senare utvecklas det till ett monument som Sverige kan var stolt över och som något som måste försvaras mot nyliberala attacker. Det är inte förrän i Socialdemokraternas utbildningsprogram som en viss kritik börjar riktas mot själva folkhemsbegreppet. Denna självkritik handlar om att partiet inte har behandlat kvinnor och minoriteter så väl som borde ha gjorts. På 2000-talet så utökas folkhemsbegreppet till att också innefatta det gröna folkhemmet, vilket är ett något romantiserat uttryck för strävan efter hållbar utveckling. Formuleringarna om det gröna folkhemmet försvinner dock i de senare

⁹⁰ Stefan Löfvens tal. Partiledardebatt i riksdagen 12 juni – öppningsanförande, 2019.

delarna av materialet. Jag kan också konstatera att under senare tid är Socialdemokraterna väldigt restriktiva med att använda folkhemsbegreppet.

Sverigedemokraternas syn på vilka aktörer som skapade folkhemmet förändras mycket över tid. I det första partiprogrammet verkar folkhemmet vara en socialdemokratisk skapelse, men i partiprogrammen från 1994 till 1999 beskrivs folkhemmet som hela svenska folkets förtjänst. I principprogrammen från 2003 och 2005 beskrivs åter igen folkhemmet som en socialdemokratisk konstruktion. Efter 2005 så beskrivs folkhemmet som en socialkonservativ idé, som mest hör hemma i det sverigedemokratiska idéarvet. Det tydligaste exemplet på detta är att Sverigedemokraterna på senare år har försökt lägga beslag på Per-Albin Hansson, genom att påstå att han skulle ha varit Sverigedemokrat om han hade levt idag. I början av Sverigedemokraternas historieskrivning beskriver de folkhemsperioden som en svensk framgångssaga. Denna historieskrivning blev dock aldrig speciellt konkret. Det händer först när Sverigedemokraterna till viss del väljer att byta fokus från att beskriva folkhemmet som en idé, till att istället fokusera på Socialdemokraternas historia. Då blir historieskrivningen väldigt konkret och tydlig. Folkhemmet beskrivs som en mörk epok i Sveriges historia, som socialdemokratin är ensamt ansvarig för. Beskrivningen om varför folkhemmet krackelerade går från att ha berott på ökad multietnicitet till mångkultur.

Den huvudsakliga motsägelsen i vad socialdemokratisk historieskrivning anbelangar är, att partiet är väldigt månt om att beskriva folkhemsperioden som en framgångsrik period, som man var den drivande kraften bakom. Det blir då märkligt att denna berättelse inte används i någon större utsträckning. Om nu folkhemmet var en fantastisk era, som visar på vad socialdemokratisk politik kan åstadkomma, så väcks frågan varför Socialdemokraterna inte utnyttjat folkhemmet i sin kommunikation till väljarna. Tänkbara förklaringar till detta finns i "Vår historia. En del av socialdemokraternas medlemsutbildning", och i Sverigedemokraternas dokumentärfilm "Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia". Medlemsutbildningen börjar med att Socialdemokraterna klargör att de inte vill se tillbaka på historien med nostalgiska glasögon, vilket senare tydliggörs då de tar upp ett antal negativa aspekter av folkhemmet i sitt eget material. I Sverigedemokraternas dokumentär får folkhemmet fler negativa aspekter som

aldrig adresseras av Socialdemokraterna. Min teori om varför detta är fallet är att Socialdemokraterna inte vill ha denna debatt då man antagligen gör kalkylen att en sådan debatt skulle göra mer skada än nytta.

När det kommer till Sverigedemokraterna, så finns den stora motsägelsen i att partiet å ena sidan vill lägga beslag på folkhemmet och ser det som någonting positivt, men å andra sidan beskriver själva folkhemsperioden som full av grova brott mot det svenska folket. Denna intressanta paradox adresseras aldrig av Sverigedemokraterna, trots att de båda ståndpunkterna lanserades i sin tydligaste form hittills samma år, 2018. Detta tas upp dels i Jimmie Åkessons bok "Det moderna folkhemmet" och dels i dokumentären "Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia".

Analysen visar också på en intressant skillnad i hur de båda partierna ser på nationalismen. För Socialdemokraterna är folkhemmet en bedrift som lyckades ena Sverige och något som gör det värt att vara stolt över Sverige. För Sverigedemokraterna däremot är det den nationella samhörigheten som gjorde folkhemmet möjligt. Det är en hönan och ägget-diskussion avseende nationalismen. Det finns alltså en stor oenighet avseende vad som är orsak och verkan. Är det de sociala reformerna som skapade samhörigheten, eller är det sammanhållningen i samhället som gjorde det möjligt att genomföra sociala reformer.

4 Sammanfattning

4.1 Sammanfattning

Sammanfattningsvis så visar analysen att Sverigedemokraternas och Socialdemokraternas användning av begreppet folkhemmet fyller liknande behov.

För Socialdemokraterna är folkhemmet en käpp, en historieskrivning att luta sig mot.

För Sverigedemokraterna blir folkhemmet också ett begrepp för att beskriva sina mål, en käpp att stödja sitt arbete på. En käpp som vid behov kan förvandlas till ett svärd för att förkasta samma folkhemsteori.

4.2 Resultat kopplat till tidigare forskning

Resultaten i min uppsats stämmer väl överens med tidigare forskning. Likt Julia Håkansson så har jag kommit fram till, att folkhemmet får en allt större plats i Sverigedemokraternas kommunikation och att de ser sig själva som arvtagaren till folkhemsbegreppet.

När det kommer till Simon Ojas betraktelse om att Sverigedemokraterna bör betecknas som ett ensvarsparti, så påvisar analysen att det finns stöd för denna benämning. Frågor som rör invandring och kultur är centrala i Sverigedemokraternas politik. Svaret är folkhemmet, dvs en homogen svensk kultur och befolkning ser Sverigedemokraterna som lösningen på de flesta frågor och problem. Tillika beskrivs orsaken till de flesta frågor och problem vara bristen på

tidigare nämnda sammanhållning och kultur, vilket är konsekvent med Ojas benämning av Sverigedemokraterna som ett ensvarsparti.

Åsa Linderborgs tes att Socialdemokraterna skall ha börjat betona vikten av sin egen roll i sin historieskrivning stämmer överens med mina analyser. I Socialdemokraternas folkhemsberättelse finns det knappt något utrymme för några andra partier eller rörelser än den egna.

När det kommer till Ulf Zanders slutsatser så stämmer hans slutsatser delvis in på mitt material. Socialdemokraterna använder inte materialet för att gå in i en öppen debatt om folkhemmet, men det finns vissa medgivande om att folkhemmet hade sina fel och brister. Likväl stämmer Zanders reflektioner väl överens med vad Socialdemokraterna menar att folkhemmet står för, dvs att skapa ett jämlikt och klasslöst samhälle. Det här syns tydligt i materialet, då Socialdemokraterna lägger ett starkt fokus på det som de menar är reformer för ökad jämlikhet, såsom fri utbildning och sjukvård. Den klasslösa komponenten blir synlig eftersom Socialdemokraterna lägger en stark betoning på den universalistiska principen i dessa reformer.

4.3 Resultat kopplat till teorier

När det kommer till frågan om hur resultaten i uppsatsen skall ses utifrån dess teoretiska ramverk så visar det sig att innehållet i både Socialdemokraternas och Sverigedemokraternas material stämmer väl överens med det som Nietzsches kategoriserade som det monumentalistiska historiebruket, dvs då folkhemmet konstant beskrivs som något att vara stolt över och att bevara.

Vid tillämpning av Klas-Göran Karlssons typologi så skiljer sig Socialdemokraternas historiebruk och Sverigedemokraternas historiebruk åt.

Sverigedemokraterna stämmer bäst in på kategorin politisk-pedagogisk, då partiet ofta försöker få upp folkhemmet på den politiska dagordningen. Sverigedemokraterna använder också konsekvent raseringen av folkhemmet som ett

vapen mot övriga politiker i allmänhet, men Socialdemokraterna i synnerhet. Sverigedemokraterna målar dessutom upp en bild av att de är det enda parti som försvarar folkhemsidén och förstår alla dess aspekter till fullo medan de andra partierna har glömt, inte förstått eller övergivit viktiga delar av vad som kännetecknar folkhemmet. Sverigedemokraterna sammankopplar konstant folkhemmet med kulturell homogenitet. Homogenitet förstås enklast som ett samhälle som består av enbart svenskar med svensk kultur. Med ett sådant samhälle återupprättas tiden som fanns mellan 1930 och 1970, som var den bästa tiden, då folkhemmet var en realitet enligt Sverigedemokraterna. Under denna tid var samhällsproblemen mindre, till exempel mindre kriminalitet och inget parasiterande på välfärdssystemen.

Utöver det politisk-pedagogiska historiebruket så finns det också starka drag av ett moraliskt historiebruk i Sverigedemokraternas användning av folkhemmet. Deras uttalade mål är att återupptäcka och restaurera de principer som de menar ledde till folkhemmet. Detta exemplifieras allra tydligast genom ständigt återkommande referenser till Per-Albin Hanssons folkhemstal 1928. Sverigedemokraternas kritik av Socialdemokraterna är att den politik som de fört sedan 1960-talet är medvetet förd i motsatt riktning till den som fördes under folkhemsepoken. Denna politik innebär enligt Sverigedemokraterna att Socialdemokraterna har lämnat sina folkhemsideal. Detta ses som djupt omoraliskt och i strid med sina folkhemmets grundvärderingar.

Det finns också en ideologisk historieskrivning. Sverigedemokraterna utgår från en historisk konstruktion av folkhemmet. Sverigedemokraternas folkhemsberättelse kan enkelt beskrivas som att folkhemmet var något positivt och bra under tidsperioden 1930 – 1960. Under denna period hade Sverige en väldigt liten invandring. Folkhemmets grundtankar övergavs i och med internationaliseringen, som startade på 1960-talet. Detta har gjort att Sverige är ett sämre land idag, och det beror i stort sett på den stora invandringen. Sverigedemokraterna legitimerar sin egen politik genom att likställa den med den politik som fördes av Socialdemokraterna under folkhemsepoken. Sedan ställer Sverigedemokraterna denna politik i kontrast till Socialdemokraternas nuvarande politik, exempelvis internationaliseringen, som enligt Sverigedemokraterna har raserat folkhemmet.

Denna ideologiska historieskrivning syftar till att ge Sverigedemokraternas folkhemsberättelse legitimitet. Homogeniteten i berättelsen styrks i och med att den förespråkar återuppbyggandet av folkhemmet. Ändamålsenligheten är att skapa ett modernt folkhem med ett svenskare Sverige, byggt på en mindre invandring och en renare svensk kultur. Detta kommer att resultera i ett bättre samhälle med till exempel mindre kriminalitet.

Den kategori av historiebruk som stämmer in bäst på Socialdemokraterna är den existentiella, då Socialdemokraterna använder folkhemmet för att förankra och motivera sin egen existens genom att minnas historien. Socialdemokraterna påvisar också klara tendenser till icke-bruk av historieskrivningen. De använder i regel inte folkhemmet för att agitera för sin politik, utan det ses endast som en del av deras tidigare historia. Folkhemmet används således väldigt sällan, nästan uteslutande i obligatoriska kontexter såsom vid installationstal och i utbildningsmaterial.

Det går också att sätta in Socialdemokraternas icke-bruk av folkhemmet i en annan kontext. Socialdemokraterna har i de senare delarna av materialet beskrivit sig själva som internationalister. Det tydligaste exemplet är att Olof Palme ständigt beskrivs som en stor internationalist, mannen som bröt mot den gamla isolerande hållningen och tog Sverige ut i världen och världen till Sverige. Den internationella linjen står i djup kontrast till folkhemmet, och därför blir det logiskt att från Socialdemokraternas sida inte tala om folkhemmet. På det här sättet åstadkoms en intressant typ av ett ideologiskt bruk som tar sig uttryck i ett ideologiskt icke-bruk av andra delar av historien.

4.4 Förslag till vidare forskning

Listan över tänkbara sätt att forska vidare i det här ämnet kan göras lång. En tanke är att utöka materialet till att också omfatta exempelvis tidigare partiledares memoarer. Det skulle också vara intressant att genomföra en jämförande studie av olika nordiska länder, för att se om de delar samma typ av konflikter om historieskrivningen. Ett annat intressant perspektiv kunde vara att titta på andra partier, till exempel Centerpartiet/Bondeförbundet. Deras historia är full av stora

ideologiska förändringar, vilka borde göra det svårt för partiet att producera en sammanhängande historieskrivning.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckt litteratur

Boëthius, Mari-Pia, *Heder och samvete. Sverige och andra världskriget*, Nordstedts, Stockholm 1991.

Björk, Henrik. *Folkhemsbyggarna*, Atlantis AB, Stockholm 2008.

Enqvist, Per-Olof, "Sverige, Sverige, Vaterland", *Expressen*, 1991-04-08.

Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, *Historien är närvarande. Historiedidaktik som teori och tillämpning*, Studentlitteratur AB, Lund 2014.

Karlsson, Sten O, *Det intelligenta samhället*, Carlssons Bokförlag, Stockholm 2001.

Linderborg, Åsa, *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000*, WS Bookwell, Finland 2001.

Möller, Tommy, *Svensk politisk historia. Strid och samverkan under tvåhundra år*, Studentlitteratur AB, Lund 2019.

Oja, Simon, *Sverigedemokraternas budskap 2005-2010. En retorisk studie av ett annorlunda parti*, Örebro universitet, Örebro 2015.

Persson, Göran, *Den som är satt i skuld är icke fri. Min berättelse om hur Sverige återfick sunda statsfinanser*, Mediaprint, Uddevalla 1997.

Zander, Ulf, *Fornstora dagar, moderna tider. Bruk av debatter om svensk historia från sekelskifte till sekelskifte*, Nordic Academic Press, Lund 2001.

Sahlin, Mona, *Möjligheternas land. Min vision för Sverige*, Nordstedts, Stockholm 2010.

Vinterhed, Kerstin, "Svenskt samvete i tysk skugga", *Dagens Nyheter*, 1995-05-06.

Åkesson, Jimmie, *Satis Polito*, AB Ask & Lycke, 2013.

Åkesson, Jimmie, *Tio år som partiledare 2005-2015. Samlade tal, texter och bilder i urval*, AB Ask & Lycke, 2016.

Åkesson, Jimmie, *Det moderna folkhemmet*, AB Ask & Lycke, 2018.

Elektronisk litteratur

Alla bolag, <https://www.allabolag.se/5568736788/koncern> Läst 2020-05-25.

Ett folk, Ett parti – Socialdemokraternas historia, Dokumentär. 2018.
<https://www.youtube.com/watch?v=W56ZKUVECWs> Läst 2020-05-25.

Håkansson, Julia, *Moder Svea fjättrad. En narrativ analys av Sverigedemokraternas politik med fokus på historiekultur och historiebruk.*

<https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8890783&fileId=8890786> . Läst 2020-05-25.

Riksdagens protokoll 2010/11:9. Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas partiprogram 1990, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/p/1990>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas partiprogram 2001, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/p/2001>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas principprogram 2013,
<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/p/2013> Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 1991, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/1991>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 1994, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/1994>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 1998, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/1998>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 2002, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/2002>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 2006, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/2006>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 2010, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/2010>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 2014, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/2014>
Läst 2020-05-25.

Socialdemokraternas valmanifest 2018, <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/s/v/2018>
Läst 2020-05-25.

Stefan Löfvens tal. Installationstal 27 januari,
<https://www.socialdemokraterna.se/vart-parti/vara-politiker/tal/installationstal-27januari-2012> Läst 2020-05-25.

Stefan Löfvens tal. OP 30 - Arbetet för en jämlik framtid,
<https://www.socialdemokraterna.se/vart-parti/vara-politiker/tal/op-30---arbetetfor-en-jamlik-framtid-2016> Läst 2020-05-25.

Stefan Löfvens tal. Den svenska modellens styrka,
<https://www.socialdemokraterna.se/vart-parti/vara-politiker/tal/den-svenskamodellens-styrka-2016>.
Läst 2020-05-25.

Stefan Löfvens tal. Tal på partikongressen i Örebro,
<https://www.socialdemokraterna.se/vart-parti/vara-politiker/tal/tal-papartikongressen-i-orebro-2019>.
Läst 2020-05-25.

Stefan Löfvens tal. Partiledardebatt i riksdagen 12 juni - öppningsanförande,
<https://www.socialdemokraterna.se/vart-parti/vara-politiker/tal/partiledardebatt-riksdagen-12-juni---oppningsanforande-2019>.
Läst 2020-05-25.

Svenska tal. Folkhemstalet, <http://www.svenskatal.se/1928011-per-albin-hanssonfolkhemstalet/>.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas partiprogram 1989,
http://www.sdarkivet.com/files/program/program_1989.pdf.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas partiprogram 1994,
http://www.sdarkivet.com/files/program/program_1994.pdf.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas partiprogram 1996,
http://www.sdarkivet.com/files/program/program_1996.pdf.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas partiprogram 1999,
http://www.sdarkivet.com/files/program/program_1999.pdf.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas principprogram 2003,
http://www.sdarkivet.com/files/program/program_2003.pdf.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas principprogram 2005,
http://www.sdarkivet.com/files/program/program_2005.pdf.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas principprogram 2011,
http://www.sdarkivet.com/files/program/program_2011.pdf.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas valmanifest 2010,
<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/v/2010>.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas valmanifest 2014,
<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/v/2014>.
Läst 2020-05-25.

Sverigedemokraternas valmanifest 2018,
<https://sd.se/wp-content/uploads/2018/08/Valmanifest-2018-1.pdf>.
Läst 2020-05-25.

Vår historia. En del av socialdemokraternas medlemsutbildning,
https://socialdemokraterna.abf.se/globalassets/socialdemokraternasstudieportal/var-historia_2016.pdf.
Läst 2020-05-25.

Zaremba Maciej, Artikel i Dagens nyheter. *Rasren i välfärden. Folkhemmets förträngda arv*, 1997-08-20, <https://www.dn.se/arkiv/kultur/rasren-i-valfardenfolkhemmets-fortrangda-arv/>.
Läst 2020-05-25.

Zaremba Maciej, Artikel i Dagens nyheter. *De olönsamma skars bort genom tvångssterilisering. Kunde folkhemmet minimera antalet bidragstagare*, 1997-08-21. <https://www.dn.se/arkiv/kultur/de-olonsamma-skars-bort-genomtvangssterilisering-kunde-folkhemmet-minimera-antalet-bidragstagare/>.
Läst 2020-05-25.